

SBORNÍK PRÁVNICKÉ FAKULTY UNIVERSITY
KOMENSKÉHO V BRATISLAVĚ.

ŘÍDÍ DR. OTAKAR SOMMER.

ČÍSLO 3.

11-F-50
84

JOSEF STUPECKÝ.

IN MEMORIAM.

NAPSALI

JAN KRČMÁŘ, EMIL HÁCHA A OTAKAR SOMMER.

SE ZLOMKEM PŘEKladU OBECNÉHO ZÁKONÍKA
OBČANSKÉHO, POŘIZENÝM PRACÍ

JOSEFA STUPECKÉHO.

V BRATISLAVĚ 1928.

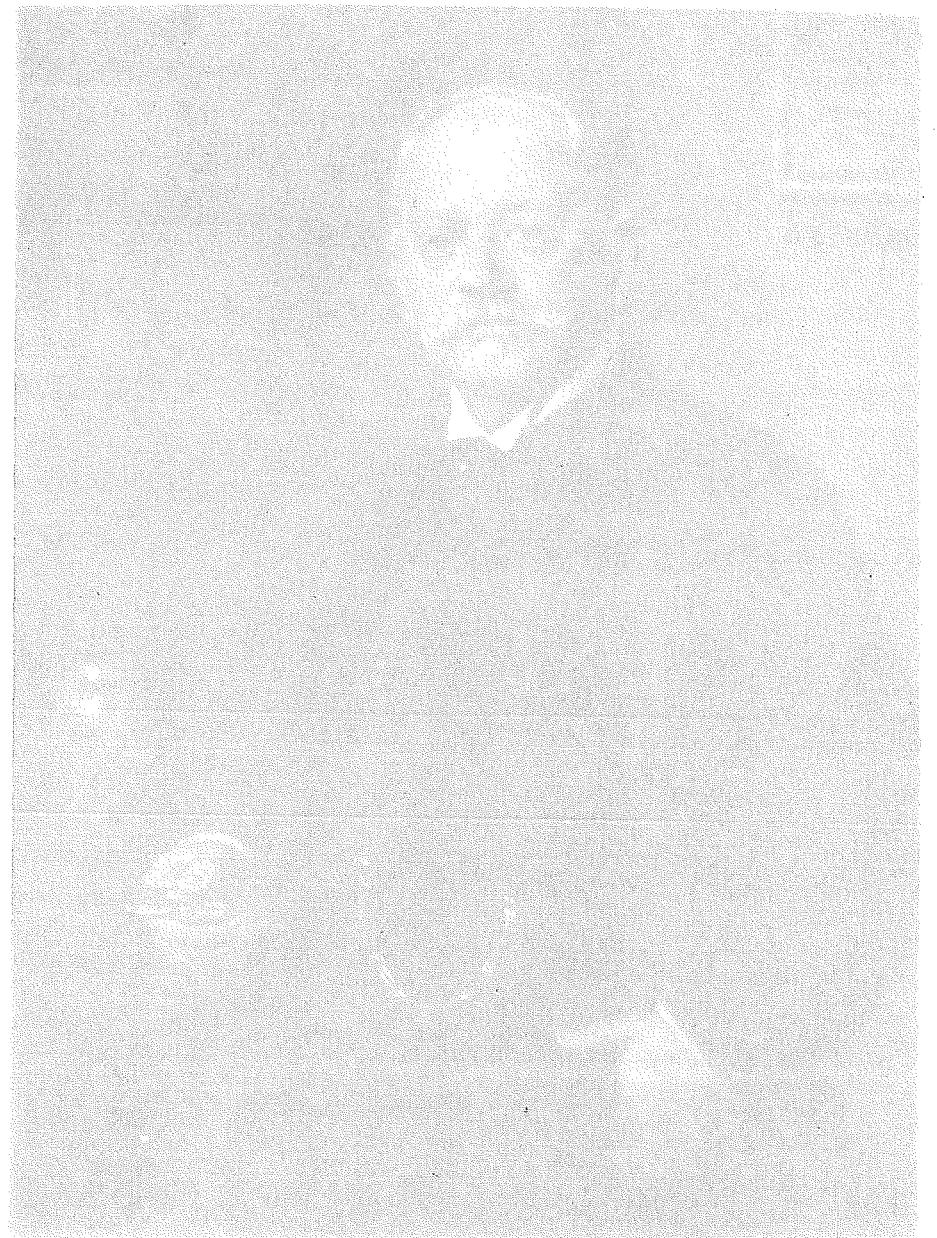
NÁKLADEM PRÁVNICKÉ FAKULTY UNIVERSITY KOMENSKÉHO V BRATISLAVĚ.
S PODPOROU MINISTERSTVA ŠKOLSTVÍ A NÁRODNÍ OSVĚTY.

V KOMISI FRANT. ŘIVNÁČE V PRAZE.



Koupil od
Darem od *M. Dastardoni*
za Kčs
Inv. č.: *35.757*
Sign:

ÚSTŘEDNÍ KNIHOVNA
PRÁVNICKÉ FAKULTY
STARÝ FOND *01529*
Č. inv.:





1911

1911

Od roku 1914 žijeme všichni mezi událostmi, takže nezbývá mnoho času na vzpomínky a od roku 1918 se změnil obsah našeho myšlení tak, že jeho jádro tvoří nové problémy a noví lidé. Musíme se všichni dáti vinnými, že se zatlačují do pozadí naše staré lásky a že pozbývá barvy i tvaru, co znamenalo kdysi mnoho v našem životě. Ale pak najednou jako by ostrý paprsek padl na minulost a bodne výčitka, že jsme nevděční.

V srpnu minulého roku bylo tomu dvacet let, co zemřel JUDr. Josef Stupecký, rakouského práva občanského a práva horního řádný veřejný profesor, vynikající právník a učitel práv a celý člověk; nad to horlivý vzdělavatel českého jazyka právníckého a znamenitý znalec a podporovatel českého umění výtvarného. Méně významné vzpomínkové dny se slaví, a to leckdy dost okázale. Dvacetiletí smrti Stupeckého přešlo bez povšimnutí. Ač trochu pozdě, přicházíme, abychom oživilí památku jeho činnosti.

* * *

Dnes, zdá se, jsme již s to, abychom charakterisovali správně hlavní proudy v literatuře, hledící k občanskému zákoníku z r. 1911, a abychom do tohoto řetězu zařadili činnost Stupeckého.

Prvotní literatura k občanskému zákoníku je literatura pěstovaná Zeillerem a jeho vrstevníky. Byli mezi nimi muži vzdělaní na právu obecném a v naukách práva přirozeného.

1) Tato generace byla vystřídána generací novou, jež byla vyrostla ve škole občanského zákoníka a ztrativši souvislost s jeho historickými a filosofickými základy, byla ochotna spatřovati v občanském zákoníku (a snad ještě v komentáři Zeillerově) jediné právo a úplné právo. Styků s naukou obecného (římského) práva, té doby mohutně se rozvíjející (spadát do ní působení Savignyho a jeho žáků), takměř není. Období toto se charakterisuje vůbec jako období úpadku nauky občanského práva. Adekvátním literárním produktem této doby je komentář (i systém občanského zákoníka je jaksí nedotknutelný).

2) Naprostý obrat nastává vystoupením J. Ungera v letech padesátých 19. století. Unger, jehož činnost byla charakterisována slovy, že »svedl bohatý proud německé vědy obecného práva do vyschlého řečiště rakouské civilistiky«, naučil užiti výsledků romanistické (a hlavně německé) pravovědy při výkladu občanského zákoníka. Zároveň se opouští literární forma komentáře a systém, zvolený redaktory občanského zákoníka resp. jejich předchůdci, se nahrazuje ve výkladech systémem jiným, t. j. tím, který se byl ujal ve výkladech romanistických. Hlavními sloupy této literární epochy jsou vedle Ungera A. Randa, A. Exner a E. Strohal. Randovo postavení vedle Ungera pěkně charakterisoval Tilsch slovy, že »nalezl pravou míru mezi teoriemi práva obecného, jež oslňovaly tehdy právníký svět rakouský, a mezi dobrými tradicemi rakouské školy«. Lze totiž konstatovati, že se v této době občanský zákoník vykládá nejen na basi, nýbrž také pod zorným úhlem římského práva a že Unger a leckterý z jeho žáků zanášejí do občanského zákoníka přespříliš prvků romanistických. Odchytky občanského zákoníka od práva římského se vykládají na větším díle jako pochybení vzniklá nedorozuměním a neumělostí redaktorů, ostře se kritikusuje jeho celková koncepce a text a výklady budí dojem, jako by nešlo o výklad občanského zákoníka, nýbrž o pojednání o právu obecném, modifikované některými elementy nutně převzatými z občanského zákoníka.

3) Vydání komentáře k občanskému zákoníku vídeňskými profesory L. Pfaffem a F. Hofmannem (1877) je možno označiti za další etapu nauky

občanského práva, již lze určití jako »návrat k občanskému zákoníku«. Nepouští se sice se zřetelě význam, jaký má pro studium práva občanského studium jiných nauk civilistických a zejména romanistické, ale hlavní důraz se klade na podrobné a svědomité probádání občanského zákoníka samého. S tím pak je sdružen historismus přísné observance. Bedlivě se studují historické základy občanského zákoníka dané jednak obecným právem a naukou práva přirozeného, jednak materiáliemi občanského zákoníka, v těch dobách na světlo vycházejícími.

Jaký význam vězel v této metodě, jež tu i tam bývá charakterisována jako přepínání metody historické na úkor jiných metod interpretačních (arci trochu nespravedlivě, ježto těžiště nevězelo v prostředku, t. j. v metodě historické, nýbrž v cíli, t. j. ve snaze seznati pravý smysl občanského zákoníka), ukazuje doba přítomná. Ačkoli ani my nejsme ochotni prohlásiti občanský zákoník za dílo dokonalé a bezvadné, a nemůžeme si tajiti, že sto let intensivního sociálního vývoje dalo v něm leccemu zastarati, víme tuším lépe než doby minulé, kolik moudrosti v něm vězí. Nechci se šířiti o těch konvertitech, kteří ve svém mládí ostře kritisovali, aby pak na sklonku života velebili. Nemluvím ani o členech nové generace, z níž příkladem uvádím štyrsko-hradeckého E. Swobodu, kteří jasně dokazují, jak málo dosud jsme znali profil Zeillerův a jak málo jsme mu právi. Ale jedno bych chtěl konstatovati. Celá superrevisní komise, zřízená československým ministrem spravedlnosti k úpravě občanského práva československého, dá mně, tuším, za pravdu, prozradím-li, jak často se nám stane, že ve snaze doplniti nebo opravití to neb ono ustanovení občanského zákoníka, dospějeme po dlouhých debatách k tomu, že dosavadní text je lepší a úplnější než co bychom dovedli dáti na jeho místo. Přechasto poznáme, že, pokládá-li se něco za vadné a neúplné, není to vina zákoníka, nýbrž těch, kdo jej špatně čtou.

Stupecký byl vedle zakladatelů směru, Pfaffa a Hofmanna, jistě nejvýznamnějším toho směru reprezentantem a je jeho zásluhou, že směr ten i v našich zemích zapustil pevné kořeny. Literární odkaz Stupeckého arci

nebyl rozsáhlý. Než to platí o všech, kdo onomu způsobu badání se oddali. Jeť práce odpovídající této metodě namáhavá, vyžaduje mnoho příprav a mnoho jalového kamene je nutno prozkoumati než se najde ryzí zrno. Vždyť i vzpomenuť komentář Pfaffův a Hofmannův je torsem a Stupecký zemřel příliš záhy, než aby z nahromaděného materiálu byl mohl vytěžiti, co bylo v jeho projektech. Kus aktuálního odkazu Stupeckého přináší tato knížka, jež je svědkem jeho snah o očistu českého jazyka právníckého. Překlada občanského zákoníka, pořízeného Stupeckým, bude možno s prospěchem užití při pracích superrevisních a litujeme jen, že se nezachovalo více.

Učitel'ský profil Stupeckého byl pro všechny, kdo ho znali a dovedli jej posouditi, ustálen již za jeho života. Dnes chci jen jedné stránky se dotknouti, která, jak se mně zdá, je dominantou tohoto profilu a kterou bych nazval učitel'skou poctivostí. Učil jen tomu, čemu sám věřil, a nedopřáváje osobním zálibám a nechutenstvím ani nejmenšího místa, nešetřil nížádné námahy, aby se dobral toho, čemu učit měl.

* * *

Nevím, zdali se přihází jiným, co se přihází mně. Při významnějších událostech, sběhlých v Československé republice, táži se leckdy, co by o nich soudil ten či onen z těch, kterých jsem si vážil a kteří již nevstoupili do československého státu. Snad nejčastěji se mně ozve myšlenka, co by tomu neb onomu řekl Stupecký a zdali bych s ním mohl souhlasiti, jako jsem s ním souhlasil za jeho života. Myslím, že dobře vím, jak by o věcech soudil. Mnohé by kritisoval, ostře a od plic, jak bylo dáno jeho přímé a přísné povaze i jeho pronikavému intelektu. Mluvil, jak myslil, a tedy bez mentálních rezervací a bez ohledů, jenže na rozdíl od mnohých, kdo jsou přesvědčeni, že za každou cenu musí na světlo boží se svou pravdou, snažil se myslet správně. Trvajících vad by nezatajoval sobě ani jiným, ale nezveličoval by těch, které trvají, a neviděl by vad tam, kde jich není. Jedno však je jisto. Pro něho by samostatný stát československý

byl zemí zaslíbenou a nenáležel by do tábora těch, kterým je vše špatné, ne proto, že je to špatné, nýbrž proto, že jsou ochotni akceptovati stát československý jen za té podmínky, že bude takový, jaký si jej přeji oni, nebo aspoň proto, že jsou přesvědčeni, že příliš málo jsou ceněny jejich druhy snad opravdové, častěji však jen domnělé zásluhy. Bylť jako Stanislav Vydra, jeden z jeho dávných předchůdců na universitním stolci rektorském, nad jiné milý jemu i jeho vzácnému příteli Aloisu Jiráskovi, cordatus Bohemus.

Od počátku století mnoho se u nás změnilo. »Co nebylo, přišlo, co bývalo, není.« Než přes to nezasluhují, aby se na ně zapomínalo, slova, kterými se na sklonku r. 1901 Stupecký rozloučil s úřadem rektorským. Nejen proto, co v nich má platnost trvalou, nýbrž i proto, že je dobře občas si připomenouti, jak bývalo.

»Z celého srdce děkuji také Vám, drazí naši komilitoni. Podporovali jste mě v úřadě mém svým chováním, správným a důstojným. Toužebně si žádám, aby stejné podpory docházeli moji nástupcové. Ryk bojů národnostních a politických divoce zaléhá do síní našich. Vysoké školství české s troufalostí bezuzdnou jest tupeno a pomlouváno. Samotní musíme se brániti těm útokům. Neubráníme se křikem. Ubráníme se, zvolna snad, ale jistě a slavně, když každý věděním a vzdělaností vydávati budeme svědectví proti utrhačům, kteří hanobí, co nedovedli překaziti.

Zášti zlé, jižto zakoušíme, dobře buďte pamětlivi. Ona vám budiž o pobídku více k neúnavné práci a stálému pokroku. Ona však nezatvrzuj srdcí Vašich a nízkou zlobou jich nenaplň. Srdce Vaše zůstaňtež obrácena k ideálům pravé lidskosti; nebuďte tvrdými, ale snažte se býti lidé dobří. Duch Herderův navždy zajisté od národu neodstoupil, ošklivá doba nyní přejde zase, přičiní se každý, aby se neprodlužovala. Vy snad již dočkáte se časů přívětivějších.

Než ať přijde cokoliv, jazyka mateřského a národnosti své zůstaňte horliví ochranci a vzdělavatelé. Ta doba, kdy nám Čechům nebude potřeba míti starosti o bytí svoje, ta doba nepřijde nikdy. Jest to osud náš

dějinný, následek pomezního postavení, v němž jsme se octli. Záhy v dějinách našich ozvalo se starostlivé: »Nedej zahynouti nám i budoucím.« A již ozývati se nepřestalo. Ta starost vždy na nás bude doléhati. A nezhyne, dokud jí nespustíme s mysli.«

Jan Krčmář.

MÉ VZPOMÍNKY NA JOSEFA STUPECKÉHO.

Emil Hácha.

I. Generace posluchačů práv z posledních let století nepřijaly pro své povolání jistě od nikoho více a snad od nikoho tolik jako od Stupeckého. Byly to ovšem již samy disciplíny, pandektové právo rodinné a dědické a rakouské právo občanské, ale hlavně to byl jeho způsob, jenž podle mého mínění a mínění četných mých vrstevníků nejvíce formoval naše mozky pro právnické myšlení. Tehdy převládal ještě diktát stejně nebezpečný pro docenta i pro posluchače, ale diktát Stupeckého měl tu zvláštnost, že většinou nebyl čten, nýbrž přednášejícím bezprostředně tvořen. Stupecký před našima očima formuloval své přesné texty, někdy za pomoci svých uzmolených papírků, které míval v kapse u vesty, a formuloval je tak, jako když sochař modeluje. Vycítovali jsme váhu každého slova a význam jeho umístění v definici a počínali jsme tušiti, že podstata právnictví vězí v přesném ohraničení pojmů. Nepěstoval oslnivé katedrové výmluvnosti. Jeho přednáška byla tuhá práce, ale jeho texty podobaly se skulptuře klasicky prosté a jasné. Příklady, které uváděl mimo text, jaksi pod čarou, byly názorné a dodávaly textu veliké plastičnosti. Při zkouškách byl nepřítelem mechanického odříkávání a postrachem kandidátů, kteří nebyli duševně ještě dosti zralí, aby pochopili, na čem vlastně záleží. Ale kdo to dovedl, nemohl si přát lepšího zkušebního komisaře. Již tehdy býval týrán obtížnou chorobou, ale přes svoji zdánlivou drsnost byl nám laskavým přítelem. A starostlivým. Zkusil jsem to sám na sobě. Neměl jsem s ním jiných styků než kterýkoli vytrvalý jeho posluchač. Ale od prvé chvíle měla pro mne jeho osobnost zvláštní kouzlo a přitažlivost. Snad jsem instinktivně tušil, že bude mít pro můj osud zvláštní význam. Při judiciálním rigorosu tázal se mne, mám-li již nějaké místo, že by pro mě o něčem věděl. Byl jsem trochu zaražen, když mně řekl, že jde o místo koncipienta v advokátní kanceláři, neboť na toto povolání jsem nikdy nepomyslel. Ale když mi pověděl, že v téže kanceláři sám jako koncipient byl činným, bylo pro mě vše rozhodnuto, neboť bylo pro mne velkou ctí býti tam, kde mohl býti takový Stupecký. Na jeho doporučení přijal mne

můj potomní chef, advokát Dr. Josef Sobička, bez dalších řečí. Pro mne byla to výhra. Nebylo mi sice souzeno setrvat na této dráze. Získal jsem na ní ovšem odborně, ale hlavním ziskem bylo doporučení Dr. Sobičky, jež vedle některých nahodilostí po třech letech mi dopomohlo ku přijetí do konceptní služby zemské, tehdy velmi hledané, ale nesnadno dosažitelné. Nahodilá shoda okolností více než vlastní zásluha a vlastní úmysl přivedly mne později na dráhu správního soudce, na kterou pravděpodobně nebyl bych se nikdy dostal, nebýti starostlivé ruky Stupeckého, která mne uvedla na první stupeň mé kariéry, bezděčně určivši její směr.

II. Teprve po letech přišel jsem se Stupeckým do častějších a bližších styků. Byla založena Moderní galerie království českého. Rozumělo se samo sebou, že Stupecký byl členem kuratoria. Již před tím měl podstatnou účast na organizaci nového ústavu. Byl jsem jako sekretář zemského výboru pověřen funkcí prozatímního tajemníka kuratoria a jeho českého odboru, v němž Stupecký po resignaci Hlávkově byl zvolen místopředsedou. Měl jsem tehdy hojnou příležitost poznati z blízka vřelý a jaksi tutorský zájem Stupeckého o české umění výtvarné, zejména o umění staršího období od Manesa až k »Manesu«. České umění výtvarné bylo jeho velkou láskou, péče o získávání významných děl pro sbírky Moderní galerie byla přímo dojemná. Na některé kusy své cenné soukromé sbírky, kterou odkázal Moderní galerii, dovedl se znovu a znovu zadívat, spíše pietně a snad i labužnický než s pocitem šťastného vlastníka. Pamatuji se, jak za jedné návštěvy viděl jsem ho rozhořčeného, že je některými studenty podezírán, že na nuditu Hynaisovy »Pravdy«, nuditu opravdu cudnou, dívá se ještě s jiným zájmem než uměleckým. Nezlobilo ho ani tak toto podezření, ale nízký stupeň kultury oněch akademických občanů. Vyjádřil se o tom v takovém nezfalšovaném pražském slangu, do něhož tento mistr ušlechtilého a výrazného stylu někdy v užším kruhu zapadal, snad právě pro jeho hranatou, byť ne právě ušlechtilou výraznost. Nezapomenu na jeho takřka rozpustilý humor a na jeho satiru, v jádru dobráčkou, kterou dovedl pronásledovati právě své nejlepší přátele, když se cítil mezi svými a byl v dobré náladě, která arci byla u něho vždy vzácnější. Pro osoby, kterých si nevážil, i když to byly osobnosti, dovedl — arci zase jen v důvěrném kroužku — raziti epitheta více než ostrá. Ale byly to vždy jen kazy povahy, jež vydráždily jeho příkré soudy. Byl sám srdce šlechetné, ryzí, prosté a věrné.

III. Malá, ale ne bezvýznamná episodka na právnícké dráze Stupeckého bylo jeho vystoupení před vídeňským správním soudem r. 1906. František Ladislav Rieger odkázal ve své závěti spolku »Svatoboru« 150.000 K stříbrné renty jako »nadání Riegrovo« za tím účelem, »aby spolek kapitál ten zvláště účtoval, bezpečně opatroval a z úroků jeho každoročně v úmrtí

den Riegrův udílel podpory a odměny« podle bližších ustanovení závěti. Pražské místodržitelství jako nadační úřad vyzvalo ředitelství »Svatoboru«, aby tuto nadační jistinu na jméno »nadání« uložilo a aby pak předložilo osnovu nadační listiny k úřednímu schválení. »Svatobor« popíral, že bylo mu zůstavitelem uloženo zřídit nadání, a háje, že jde pouze o odkaz sub modo učiněný, žádal, aby od zřízení nadační jistiny bylo upuštěno. Místodržitelství žádosti té nevyhovělo, protože zůstavitel zamýšlel zřídit zvláštní účelové jmění, jež má právní povahu nadání podle § 646 ob. obč. zák. Tomu nasvědčuje prý nejen název »nadání«, nýbrž i výraz »fond« v závěti opětne použitý. Rekurs »Svatoboru« byl ministerstvem kultu a vyučování zamítnut. Spolek podal stížnost k správnímu soudu, jejíž skoupý, ale lapidární text prozrazuje koncept Stupeckého, který byl tuším té doby starostou »Svatoboru«. O stížnosti konalo se 16. listopadu 1906 veřejné ústní líčení za předsednictví tehdejšího prvního presidenta správního soudu hraběte Schönborna a za účasti radů Truxy, Dra Augusta ryt. z Popelků, Dra Frische a sv. p. Weisse. Referentem byl nynější první prezident nejvyššího soudu Dr. Aug. Popelka. Žalované ministerstvo zastupoval pozdější vicepresident české zemské školní rady Dr. Tobisch. Stížnost před soudem zastupoval Stupecký osobně. Jeho plaidoyer byl stručný a přesný, ale každé slovo mělo váhu argumentu. Právil v podstatě asi toto: Sv. p. Rieger mohl kapitál zůstaviti buď bezprostředně pro určitý účel neb mohl jej někomu odkázati s příkazem, aby zřídil nadání, nebo mohl jej odkázati existující již právnícké osobě sub modo. Prvý způsob zůstavitel nezamýšlel, neboť řekl v závěti »odkazují spolku Svatoboru«. Spolek jest tedy odkazovníkem, a zbývá jen otázka, zdali je povinen zřídit nadání či může-li kapitálu sám podle příkazu zůstavitelova používat. Opírá-li se ministerstvo o výraz »nadání Riegrovo« v závěti přicházející, jest proti tomu uvést, že jsou také nadání nesamostatná. Stupecký dovolával se Krainze a Ungra. Slovo »fond« však, jak se dávno již uznává, neoznačuje jen účelové jmění se samostatnou právníckou osobností. Spolek »Svatobor« má několik fondů, které vskutku nadání jsou, a má fondy, které nadání nejsou. To ukazují výkazy spolkové, které svého času byly za účasti Riegrovy pořizeny. Pohyblivost účelu byla Riegrovi důvodem, proč nechtěl zřídit samostatné nadání.

Stížnost »Svatoboru« měla úspěch. Rozhodnutí ministerstva bylo zrušeno nálezem ze dne 16. listopadu 1906 č. 12.152 (Budw. č. 4769 A). Z odůvodnění nálezu není možno seznati, jak přesvědčivě vývody Stupeckého na rozhodující senát aneb aspoň na jeho většinu působily, neboť soud po zajímavé debatě, jejíž obsah nepokládám se za oprávněna reprodukovati, zrušil naříkané rozhodnutí pro nezákonnost z toho důvodu, že úřady správní rozhodovaly o povaze a obsahu práv, jimiž spolek »Svatobor« byl zůstavitelem obmyslen, zejména že rozhodovaly o vydání jmění z dů-

vodu soukromoprávního, tedy o otázce, která podle rozhraničení příslušnosti provedeného dvor. dekretem ze dne 7. června 1841, náleží před civilního soudce. Správní soud řešil tedy jen otázku kompetenční, které se Stupecký ani ve stížnosti, ani ve svých vývodech nedotkl, znaje patrně recentní tehdy prejudikát, Budw. č. 3714 A, který stojí v otázce kompetenční očividně na stanovisku opačném.

V Praze, v lednu 1928.

STUPECKÝ UČITEL.

O. Sommer.

Stupeckého jako učitele pandektního práva¹ jsem již nepoznal. Přestala se v letech mého universitního studia konati velká přednáška o právu tom, ustupujíc podle »nejnovějších osudů práva římského« výkladům o právu klasickém.² Vyúčtování s právem pandektním bylo snad trochu příliš radikální. S překvapením četl jsem r. 1910 název hlavního kollegia Mitteisova v Lipsku: Grundlehren der Pandekten als romanistische Einführung in das heutige bürgerliche Recht. Mitteisova přednáška byla především romanistická, ale s tak kritickými výhledy na moderní právo, že nevím, kterému ze svých obou účelů více sloužila. Stupeckého pandektní přednášky toho rázu nebyly.³ Nenajde se v nich citát ani jediného paragrafu občanského zákona. Ale patrně se braly za stejným cílem: prostředkem pandektního práva připravití půdu studiu práva pozitivního.

Stupecký nebyl »elegantní« učitel. Přednosti jeho výkladu neležely na dlani. Bylo nutno se jich dobrati. Neškodilo i trochu se před jeho přednáškou připravit. Jeho způsob nutil k přemýšlení a k spolupráci. Nebyla to rozškátulkovaná věda nebo hraní si s pojmy, také ne proud řeči, znásilňující posluchače. Byl to především výklad zákona.

Od prvé hodiny nepřestal nás vybízeti k pilnému studiu zákona. Radil čísti a znovu čísti text jeho, říká, že tak nejlépe v paměti jednotlivé obraty zákona utkví. Při tom měl na mysli vždy text autentický, upozorňuje na nepřesnosti českých překladů.

Znalost zákona však byla jen pomůckou. Kdo se pozorně zaposlouchal, našel podivuhodnou vnitřní architektoniku výkladu, který s exegésí spojoval

¹) Stupecký o něm přednášel od stud. roku 1882/83, a to vždy tak, že v letním semestru konal kollegium o části obecné, v zimním o právu rodinném a dědickém.

²) Srv. Heyrovský, Předmluva k třetímu vydání Dějin a systému soukromého práva římského, 1902.

³) Jak soudím ze zápisků o přednáškách těch. O obecné části na př. mám v ruce čtyři exempláře z různých let (nejstarší 1887). Stilisace je v každém jiná, uspořádání myšlenek přibližně stejné.

*Alle vité byly
jako obvyklé
M. Sommer*

způsob systematický, ukazuje na skryté myšlenkové souvislosti a překračuje hranice jinak oblíbených »škatulek«. Nikdy tu nebylo použito zákona jako pouhé ilustrace výkladů; k tomu sloužily trefně volené praktické případy, nejčastěji z denního života. Výklad stál ve službě zákona, ale cíl byl dále: naučit se zákonem zacházeti. Stupecký nás učil především přesně juristicky mysliti.

K stejnému cíli nesla se jeho seminární cvičení. Nebyl to t. zv. vědecký seminář. S odkazem na krátkost letního semestru, v němž se tehdy seminář konal, a na blízkost zkoušky (v cvičení seděli společně posluchači šestého i osmého semestru) prohlásil hned v první hodině, že bude v semináři postupovati většinou jen prakticky, řešením případů. Svým přímým způsobem nás vyzval, abychom se nebáli v cvičení mluvit, on že už zítra neví, co kdo z nás povídal, tu že to není jako při zkoušce, ostatně každý že se může zmýlit, a to že je velice špatné znamení, myslí-li si někdo, že je nesomylný. Tento pardon se ovšem vztahoval jen na error, nikoli na ignoranci, jak jsme poznali kdysi při řešení případu z oboru bezdůvodného obohacení. Cvičení změnilo se v přednášku, při níž byl Stupecký vždy velmi vážný. Ale to byla výjimka ojedinelá. Jinak právě v cvičení dovedl se posluchačstvu přiblížit a nerozpakoval se rozhovořit se i o předmětech s cvičením přímo nesouvisejících. Rozhovor byl hlavní věcí. Aby debatu oživil, nechával praktický případ projednávatí advokáty sporných stran před senátem nebo samosoudcem. Řeči advokátů, porada senátu a formulace rozsudku poskytl vždy hojně příležitosti k výměně názorů. Po debatě Stupecký resumoval, aniž by se kdy v nejmenším dotknul některého z účastníků debaty. Spíše radil a upozorňoval. Po semináři se často ještě v debatě pokračovalo cestou nábřežím až k jeho bytu v Náplavní ulici.

Pokyny jeho při cvičení nevztahovaly se jen k otázkám právnickým. Dbal i na formu řeči, upozorňoval »advokáta«, aby si při svém hájení vybral jen to, co pro něho mluví a nevyvracel předem domnělé námitky odpůrcovy. Přísně dbal znalosti zákona. Slevil sice z požadavku Randova a nechtěl recitování zákona z paměti. Ale sám vždy rád paragraf uvedl a vždy vybízel, abychom pokaždé, když se to které ustanovení zákona naskytne, zákon otevřeli a hledali, tak že se pomalu všemu naučíme.

Toho, kdo neznal Stupeckého osobně, srdečnost a někdy až otcovská péče v cvičení překvapila. Byl totiž Stupecký na přednáškách po celou hodinu velmi uzavřený. Charakteristický byl již jeho vstup do koleje. Přednášival v Akademii v jedničce, do níž tehdy i profesori vcházeli z vestibulu.¹ Nešel nikdy středem sálu, nýbrž dal se hned u vchodu za

¹) Winter vypravuje o jeho prvním vstupu do kvarty akademického gymnasia, kam přestoupil z německé reálky, že působil dojmem jakési pýchy. »A přece to nebyla pýcha! Když jsme šli o jedenácté ze školy, přidal jsem se cestou k němu, a tu mi pravil

lavicemi v pravo a dále podél zdi. Bylo v tom něco z jeho naprosté nechtuti k okázalosti. Při přednášce často stával. Maje po ruce zákon (bývalo to vydání Herzfeldovo z Reklama, později Saxl-Kornfeldova Quellenausgabe) vykládal velmi výrazně a ryzí, poněkud archaisující češtinou, přísným stylem a mluvě skoro bez paus, nepřetržitě. Akcentoval časem velmi ostře některé slovo své věty, zvláště kde šlo o věci složitější, a tu, jak stál, vždy daleko ku předu se naklonil a veliké své oči na někoho z auditoria upřel, jako by z tváře chtěl uhodnouti míru pochopení. Přednáška činila po formě dojem improvisace, což bylo stupňováno tím, že někdy dlouho po výrazu hledal, než správný našel. V celém výkladu bylo cosi skrytě vášnivého. Často již byl zcela oblečen a s podia od katedry sestoupil (nerad předržel) a stále ještě vykládal. Neoslnil, ale zaujal a imponoval.

Velikou péči věnoval tomu, aby posluchači měli v rukou spolehlivé litografie.¹ Když v zimě 1906/7 odevzdal Všehrdu upravený rukopis nového vydání litografií k dědickému právu, přísně mi při tom ukládal, aby tyto litografie byly lepší předešlých, které jakási dívka na stroji přepisovala, takže se tam takové nesmysly vloudily, že nyní ani on tomu nerozumí, což pak teprve studenti. To že bylo lepší, když ještě litografie vydával pedel.²

v hovoru dosti nevrle: Když jsem lezl do dveří dnes mezi vás, nevíte, jak mně bylo, všichni jste na mne tak hloupě čuměli jako na zvíře, já nevěděl, kam ruce a oči dát. Tedy ne pýcha, rozpaky to byly, které zdánlivou nevšímavostí měly býti přemoženy a skryty. A jest zajímavé, že prvním svým vystoupením až do smrti nemíval Stupecký štěstí — mnozí, kteří s ním neměli blíže co činiti, pokládali ho za nadutého, a já nejednou nucen byl vydávati lidem o něm lepší svědectví. Zamračený nemluva byl, pyšný nebyl.«

¹) V době, kdy nebylo ještě zvykem vydávati litografované přednášky, nelitoval varovati před bezcennou příručkou. Viz Právník 26 (1887), 350 ns. »Repetitorium věd právních a státních«: »Vědomosti páně spisovatelovy o materii, na jejíž zpracování se byl odvážil, jsou vědomosti zchátralého studenta, jenž přednášek nenavštěvoval a kromě zápisek, kteréž od kollegů z různých ročníků po kusech kuse shledal, nic jiného do rukou nevezal. Podle předmluvy bylo by zajisté počínáním naprosto nemoudrým, kdyby pan spisovatel nebyl všemožně a všestranně použil výkladů p. dvor. rady prof. Dr. A. Randy. Bylo-li by takové »všemožné a všestranné« použití také počínáním poctivým a dovoleným, o tom předmluva nerozumí.« A dále: »Ukázky tu podané zajisté dostačí, aby každý důrazně byl varován před touto knížkou, jejíž vyjití v politických listech radostnými fanfárami bylo zvěstováno a která sama nestoudně za svědomité a všestranné zpracování akademických výkladů slavného rak. civilisty se vydává.«

²) Byl v tom jistý osten proti Všehrdu, v němž byl r. 1871 předsedou a jehož činnost kriticky sledoval. Dle svědectví Winterova (str. 74) působením Stupeckého »začal Všehrd mezi své členstvo zváti a přijímatí »zástupce právníckého světa«, kteří na venek vážnost Všehrdu zvyšovali a mravně a materialně k rozkvětu jednoty přispívali.« Také za předsednictví Stupeckého vznikly první kroky k vydání Všehrdových knih devaterých. Tím vším se vysvětluje stálý zájem Stupeckého o Všehrd, projevovaný též notickami v Právníku, někdy dosti ostrými. Žertem kdysi k jakýmsi nepořádkům ve Všehrdu poznamenal, že by takový spolek vlastně měl mít kurátora, když jsou tam sami nezletilci.

Plně takto do krajnosti své učitelské povinnosti, kladl u zkoušek na kandidáty vysoké měřítko.¹ Ne že by dbal na vysypané vědomosti, ale rád se přesvědčil, uměli kandidát samostatně mysliti. Zkoušival to nejčastěji na snadném praktickém příkladě. I pojmové rozdíly tak zkoušel. Tak rozdíl mezi věcmi právnicky dělitelnými a nedělitelnými vykládal při zkoušce příkladem uhlí a diamantu; volil při tom zúmysla různé formy téže látky, aby tím více vystoupilo, že záleží na zachování hodnoty celku. Na kandidáta, který mu ubíhal z logického myšlení, dovedl se i osopiti, nejmírněji vyzváním »tohle jsem ještě neslyšel, to si dejte vytisknout«. Také dovedl kandidátovi, který se nevyznal v justiniánské kompilaci, říci: »Vy jste monstrum mezi právníky.« Ale často odbyl věc také jen svým suchým vtípem; tak, když kandidátovi, kterého marně vedl k správné odpovědi a který naopak nabízenou pravdu houževnatě popíral, dobrácky na konec odvětil: »Na mne se přece můžete spolehnout.«

V zdánlivé jeho přísnosti² u zkoušek byla stálá péče o niveau českého právníckého dorostu. Velice se kdysi horšil, že se nestuduje ke zkoušce knihovní právo a hrozil, že bude musit proto nechat někoho propadnout, aby se to obrátilo. Na pokus obrany poukazem na příliš drahé vydání knihovního zákona odvětil po svém: »Vždyť mají exspliky.« Ale proto nechtěl mít ze studentů dříče. Naopak vybízel všemožně k rozšiřování obzorů studiem, cestováním, pěstováním cizích jazyků, doporučoval i společenskou zábavu, jen studentskému žebrání k těmto účelům nepřál. Kde bylo třeba, dovedl i pomoci a to velmi účinně, ale vždy tak, aby nikdo nevěděl.³ Ale jednomu naprosto nerozuměl: jakémukoliv získávání popularity mezi studenty. Ostře se to i za mé paměti projevilo, když studentstvo bylo za bojů o všeobecné hlasovací právo koncem listopadu roku 1905 hnáno do stávky a když vůdce studentů tehdy profesoru Bohuši Riegrovi za jeho stanovisko »jménem studentstva« na veřejné schůzi vyslovil své opovržení...

¹) Winter, 162, autenticky dokládá: »On se zlobil, že nerozumějí tomu, co tak důkladně, výborně vyložil a tolika příklady opřel; logicky vznikalo v něm přesvědčení, že pan kandidát ani do školy nechodil, a pak nemělo hubování konce.«

²) Říkával prý při poradě: vždyť já hubuji, jen abych ho nemusil nechat propadnout. Dovedl však také raději za chudého studenta zaplatiti, než aby dal nesprávnou známku na kollokvijní vysvědčení.

³) Vypravuje Winter, 163, tuto epizodu: Vzpomínám, kterak jednoho času, když jsem s ním v podvečer se vracel s procházky, dva studentí stáli před domem otce jeho, a když jsme docházeli, oba vykřikli nadávku, jeden zahrozil pěstí, druhý holí, a než jsme jich došli, zahnuhli za roh a pryč. Stupecký, když jsme se loučili, neřekl nic jiného nežli: »Vidíš, vidíš ty naše studenty, a dnes jsem dal jednomu dopoledne kabát.« Příčinu k této charakteristické epizodě zavdaly Národní listy nespravedlivým útokem na Stupeckého.

Požadavky, které Stupecký kladl na studenty, formuloval sám svým pregnančním způsobem v řeči immatrikulační:¹

»Začínáte studium odborné. Jest vaše povinnost akademická, abyste věnovali se mu s úsilnou pilností a s celým zanícením duše mladistvé. Jste to povinni svým rodičům, kteří namnoze těžkými obětmi a starostmi, věk ukracujícími, zaplatili přístup váš k pramenům universitního vzdělání. Jste to povinni i svému národu, ten v postavení stále ohroženém potřebuje dělníků silných a pracovitých na všech polích činnosti osvětové a nejbolestněji pocituje duchovní i hmotné ochuzování, jež trpí skrze ty, kteří jako marodeři inteligence upadnou na cestě nastoupené nedojdouce jejího cíle.«

A dále k politické činnosti studentů:

»Studujte s pozorností také běh věcí veřejných a pečujte o vzdělání své politické. I v tom jest vám příprava potřebí. Slova Periklova, že toho, jenž nijak podílu neběře na věcech veřejných, nikoli za netečného, ale za neužitečného jest pokládati, mají svou platnost i dnes. Ale pamatujte, že vy jste — budoucí. Služby agitatorské jsou pro vás illiberales, a k činnosti samostatné neodvažujte se s přípravou nehotovi — mrazivé větry života veřejného rychle spálí pupence, jež vyrazily před časem a nemají dosti životní síly.«

Tak stál před námi učitel výrazné hlavy a ušlechtilého nitra, postava jako z kamene vytesaná, pádného gesta i slova. Vážný, uzavřený, až nepřístupný. Přístup k němu skutečně nebyl snadný. Za to osobní styk s ním byl pro mladého člověka školou neocenitelnou. Nejen pro stručné pokyny, vyvážené z ohromného vědění, stejně jako z veliké znalosti života, jimiž na ráz osvětlil problém nejsložitější. Ale i pro zvláštní kouzlo jeho osobnosti. Bylo v něm cosi osvobozujícího. Mládí se svými pochybnostmi a rozpory nalezlo v něm přímo pevný bod. Dovedl dodatí síly několika slovy. Ale i na svoje vrstevníky působil stejným způsobem. Nezanechával pochybností.

Pevnou rukou a bez jakékoliv posy dovedl ukázati směr. Vím dnes, že nebyl romanista. Právo římské ho zajímalo předem jako »zdroj, z něhož vážili skladatelé občanského zákoníka«, tedy v první řadě jako právo pandektní. Nicméně duchem svým nezůstal v zajetí pandektního práva. Znal dokonale římské právo, k materialním jeho ustanovením zaujímal velmi kritické stanovisko. Ale sledoval také moderní metody vědecké práce romanistické. U jiných po léta jsem se setkával opět a opět s námitkou dogmatické vyčerpanosti římského práva, jako by šlo o nauku zcela sterilní. Stupecký dávno před tím již jako studenta mne poučil a hned zcela konkrétně. Poradil jak studovat, ukázal na nutnost průpravy filologické, řekl

¹) Winter, 150.

jaké knihy vzíti do ruky. Při různých příležitostech v postupu časovém byli to na př. Sohm — Heumann — Lenel — Dernburg. Sohm, který skvělým líčením a stálým přihlížením k funkci předpisů právních začátečníka zcela získal, Heumann pro prvou průpravu filologickou, Lenelovo Ediktum pro historické studium klasického práva v jeho zvláštním rázu systému actiones, Dernburg pro průpravu dogmatickou (dal mu vědomě přednost před Windscheidem, jež jinak vysoce cenil a z něhož sám studoval k rigorosu). Na správnou cestu vedl i zájem začátečníka o otázky právní filosofie. Rada zněla: Stammlerův článek *Wesen des Rechtes und der Rechtswissenschaft* v *Hinnebergově Kultur der Gegenwart* (vyšlo 1906). I to je dokladem jeho všestrannosti a kritičnosti.

A přece nenašla k němu jistá část nemyslicí právnické veřejnosti správného poměru. O muži, jež jsem nikdy jinak neviděl než v nejpilnější práci, slyšali jsme z různých stran od starších právníků poznámky, vztahující se k malé jeho produktivnosti. Bývalo to pojímáno velmi pohodlně — jako — pohodlnost.

Stupecký sám nikdy o tom nemluvil. Nebylo v něm bolestinství. Žertem jednou prohodil, že je každý člověk dle své přirozenosti lenoch. Ale jak jiná byla u něho skutečnost. Po té stránce jednou právě naše kulturní dějiny vydají pracovitosti Stupeckého nejskvělejší svědectví. Bohužel nelze dnes ještě použití všeho příslušného materiálu. Jde tu o rozsáhlou korespondenci zejména s kruhy uměleckými a věci ty nehodí se dosud k uveřejnění.¹ Bude-li jednou všechen tento materiál přístupný, ukáže se, co věděli jen nejbližší jeho přátelé — kolik vykonal práce především pro jiné, maje při tom stále na mysli prospěch české věci.²

V nadměrné literární produkci bránila mu jeho kritičnost a úzkostlivá péče o jazykovou a stilistickou úpravu spisu.³ I v tom bylo kus jeho

¹) Pročetl jsem celou jednu korespondenci. Výtěžek pro vlastní osobnost Stupeckého je malý. Na svou osobu při tom skoro zapomínal. Ale nečetl jsem konkrétnějších dopisů. Jen ve velkých rysech jeví se tu stálá jeho péče o české věci a jeho naprostá noblessa. Nikdy nevyužil svých styků. Co objednal pro sebe, poctivě zaplatil. Jen tu a tam prosvitne jeho poměr k lidem, zejména k různým »mecenášům« českého umění. Styl dopisů stává se k stáří vždy lapidárnějším.

²) Proto také vystoupil před správním soudem ve věci Riegrova nadání, o němž tu Hácha podává dokumentární zprávu. Vyprávěl o tom, že v poradě senátu byl asi spor, protože porada dlouho trvala. Mezi projednáváním že jen z tváře jednoho přisedícího soudu vycítl souhlas, ostatní, jmenovitě prezident Schönborn, že ani brvou nehnuli. Výsledek že je dobrý, alespoň vláda nenabyla vlivu na rozhodování o fondu.

³) Winter, 134 ns., vypravuje, kterak Stupecký celé dny hledal vhodné slovo nebo nový výraz, aby vyjádřil jemné pojmové odstíny. »Poslední větu ve Versio in rem přehazoval, pulíroval, měnil po čtyři dny. A kdybych nebyl na něho stran té věty nabíhal dvakrát denně, byl by ji bezpochyby pulíroval ještě o několik dní déle.« Zato při rozsáhlých pracích pro své známé (na př. v právních věcech křižovnického kláštera, jehož

hrdého češství.¹ Nepatrný zlomek svých prací publikoval německy, třeba si toho byl dobře vědom, jaká nedorozumění často vzniknou z neznalosti neněmecké literatury v knihách německých.²

Na sklonku svého života stárnul Stupecký vůči hledě. Představu o tom poskytují dva portréty, jeden Hynaisův z r. 1897,³ druhý Ženíškův z r. 1905.⁴ V posledním letním semestru často bylo na něm pozorovati únavu. Trápila ho ječná zrna (chodil s černou páskou na oku) a dovedl o tom s humorem vyprávěti, trápila ho vyrážka,⁵ ale co horšího, kterýsi lékař mu naznačil, že má zkornatění tepen a před jeho zrakem vyvstal přízrak smrti. Winter vypravuje, kterak ho v té době našel ustrašeného, téměř zoufalého před novým obrazem Pirmerovým, an s hrůzou pohlížel do tmavých očí sfingy Pirmerovy, u jejíchž nohou leží mrtvolky. A také předtuchy smrti ho přepadávaly.

velmistr Horák byl jeho přítelem) »byl zcela jiným spisovatelem nežli při pracích vědeckých. Jednotlivá jeho práce vědecká, určitá otázka, nežli ji sformoval k tisku, potrvála léta, memorandum k ministrovi o kolika arších bylo hotovo za den. Tu koncipoval rychle, ruka po papíře lítala, tu neseděl nad větou čtyři dny a přece všechno, co tou velikou rychlostí psal, bylo psáno výborně.«

¹) Tomu svědčil též jeho veliký smysl pro literaturu, který v něm jako malém chlapci, vzbudil Neruda. »Básník Neruda byl suplentem na reálce v Mikulandské ulici a Josef Stupecký byl tam jeho žákem. Styk žáka s učitelem byl asi důvěrný dost, neboť Stupecký osmělil se první a poslední své básnické plody podati Nerudovi na posouzení, a Neruda něco z nich otiskl v »Lumíru« (Winter, 5).

²) Tak uváděl Ehrenzweig r. 1907 v novém vydání Krainzova systému (II., 702, p. 4, stejně 6. vyd., 2, 2, 503, p. 4), že názor Stupeckého o povaze odkazu renty opírá se o Tilla (*Prawo pryw.* 6, 302, p. 2), ač Stupecký samostatně k názoru tomu došel a Till přes rozpaky v cit. poznámce projevené v textu se drží tehdejší communis opinio. Nedorozumění vzniklo tím, že v německém překladu příslušné práce (O promlčení občasných platů mezdních v Poctě Randovi) Stupecký ke konci poznámky, otištěné v českém textu, str. 263, p. 28, připojil ve své svědomitosti slova: »Vgl. nun auch Till, VI., 302, A. 2). *Srv. Ger. Z.* 1905, 239, p. 29. — Jindy šlo i o zlomyslnost, tak když Pfaff ve svém komentáři zmiňuje se sice o »Právniku«, ale hned dodává, že mu o dalších osudech tohoto časopisu není nic známo, ač se mohl snadno informovati u kteréhokoliv svého známého českého právníka.

³) Visí v Moderní galerii v sále Stupeckého a byl reprodukován barevně svého času v Dile.

⁴) Existuje ve dvou exemplářích, původní je v majetku sekčního šéfa Frant. Stupeckého, druhý exemplář byl Ženíškem zhotoven pro galerii rektorů Karlovy university a je reprodukován zde v čele s laskavým svolením p. sekčního šéfa i rektorátu Karlovy university.

⁵) I o tom vypravuje Winter, že se objevovala na rukou a na čele již od mladého věku a souvisela patrně se špatnou kuchyní jeho staromládecké domácnosti. Stupecký prý vyrážce říkal »vyražení«, ale snášel toto vyražení jako neštěstí, ono měnilo i jeho chování k lidem, stával se často trpkým, nevrlym, nedůtklivým, takže zvláště v posledních letech nejednoho člověka, jenž ho měl rád, od sebe odpouzel.

Bohužel tušení smrti se ukázalo pravdivým. Zemřel¹ po záchvatu mrtvice 24. VIII. 1907.

* * *

V pozůstalosti jeho² nalezlo se několik desítek lístků, na nichž připravoval český překlad obecného zákoníka občanského. Kdežto v jedné z prvních jeho prací nalézáme interpretované paragrafy přeložené, později důsledně užíval znění autentického, k němu též obracel, jak výše řečeno, pozornost svých posluchačů. R. 1904 vydal své Příspěvky o českých překladech, pořázených v souvislosti s kodifikací rakouského práva civilního. Snad tato studie přivedla ho na myšlenku českého překladu občanského zákona.

Rukopis překladu je psán tak, že každý paragraf zákona je přeložen na jednom lístku. Lístky ty jsou vzaty z použitých již papírů, z nichž některé jsou na použité straně nahodile datovány, takže lze tímto způsobem zjistiti termín post quem.

Je to především souvislá skupina §§ 1—43. Lístky tyto jsou psány z největší části na rubu rukopisu práce O promlčení občasných platů mezdních, uveřejněné 1904 v Poctě Randovi. Je tu však i rozstřížený koncept protokolu o jakési fakulní komisi, datovaný z 14. III. 1906. Lístky tyto zaslal Stupecký k posouzení Z. Wintrowi, jenž připojil tužkou svoje poznámky a návrhy. Na základě těchto poznámek dal Stupecký definitivní znění §§ 1—12.

Další skupinu tvoří překlad §§ 61—84. Lístky jsou psány většinou na rubu přihlášek do přednášek, z různých let posledního desetiletí XIX stol. je tu však i pozvánka z 24. I. 1907.

Následují §§ 160—162, z nichž druhý je psán opět na ústřížku rukopisu výše zmíněného.

Skupina §§ 187—251 je datována nejstarším dopisem z února 1906, nejnověji pak pozvánkou z 11. I. 1907, § 365 je bez data, rovněž §§ 372—374.

¹) Z nekrologů a posmrtných vzpomínek srv. v Právniku, 46 (1907), 557 nekrolog redakční, signovaný & (Tilsch), pak 729 Tilschovu přednášku v Právnické jednotě a 741 Hannerův proslov v sedění prof. sboru. Dále Stieber v Osvětě, 1907 (otištěno v Památníku Všehrdu, tam též 217 vzpomínka Krčmářova). Ve Sborníku 8 ocenění Krčmářovo a Hermannovo, vzpomínka Háchova a článek anon. Tilsch v Čechische Revue 2 (1907), 9 ns. Novinářské články z roku úmrtí (Kamper, feuilleton v Politik a tamtéž v textu čís. z 25. VIII.; K. B. Mádl v N. L. z 8. IX.). Konečně Z. Winter, Paměti ze života dvou přátel ve Zvonu, roč. 9, č. 1—11.

²) V pozůstalosti je i mnoho materiálu k instalační přednášce Stupeckého (27. XI. 1900) o donucovacím vychování, avšak ve stavu k tisku nepřipraveném. Stupecký patrně na věci neustále pracoval, neboť je tu i počátek přednášky jeho rukou opsaný na rubu jakési pozvánky s datem 21. III. 1907.

Až zase skupina §§ 531—603, kde se opět vyskytují ústřížky z rukopisu zmíněného, je datována mezi 24. XII. 04 a 12. XII. 06, §§ 1451—1454 jsou fixovány datem z X. 1906, §§ 1500—1502 jsou opět na rukopisu práce z Pocty Randovi. Z toho lze pravděpodobně uzavírat, že celý překlad byl podniknut teprve v r. 1907, takže byl z posledních prací Stupeckého.

ÚVOD.

O ZÁKONECH OBČANSKÝCH VŮBEC.

§ 1.

Soujem zákonů, jimiž se vyměřují soukromá práva a povinnosti obyvatelů státu mezi sebou, činí občanské právo v témž státě. Pojem práva občanského.

§ 2.

Jakmile zákon náležitě byl vyhlášen, nikdo tím se nemůže omluviti, že v známost jeho nepřišel.

§ 3.

Působnost zákona a následkové právní odtud vznikající počínají se hned po vyhlášení; leč by se ve vyhlášeném zákoně samém doba působnosti jeho určila na dále. Počátek působnosti zákonů.

§ 4.

Zákony občanské zavazují všechny státní občany těch zemí, pro které byly vyhlášeny. Státní občané zůstávají zavázáni zákony těmi také v činech a jednáních, jež mimo území státní předseberou, pokud se tím obmezuje osobní způsobilost jejich předsebráti je, a pokud z činů těch a jednání zároveň v těchto zemích právní následky mají pojití. Pokud cizinci zákony těmi jsou zavázáni, ustanovuje se ve hlavě následující. Kam zákon dosahuje.

§ 5.

Zákony nepůsobí nazpět; protož nemají vlivu na činy předešlé ani na práva prve nabytá.

§ 6.

Zákonu nesmí se v užívání žádný jiný smysl přikládati nežli ten, který vysvítá z vlastního významu slov v souvislosti jejich a z jasného úmyslu zákonodávce. Výklad.

§ 7.

Nedá-li se případnost právní rozhodnutí ani ze slov ani z přirozeného smyslu zákona, jest míti zřetel na případnosti podobné v zákonech určitě rozhodnuté a na důvody jiných zákonů s ním příbuzných. Zůstane-li právní případnost ještě pochybnou, musí se rozhodnouti podle přirozených zásad právních prohlídajíc k okolnostem pečlivě sebraným a zcela uváženým.

§ 8.

Jediné zákonodárci přísluší moc vyložiti zákon způsobem všeobecně závazným. Výklad takový obrátiti jest na všechny právní případy, které mají se ještě rozhodnouti, pokud zákonodárce nedoloží, že k výkladu jeho není se táhnouti při rozhodování takových právních případností, jichž předmětem jsou činy podniknuté a práva pohledávaná před výkladem.

§ 9.

Trvání zákona. Zákony drží potud svoji moc, než zákonodárce je změni nebo výslovně zruší.

§ 10.

Jiné druhy předpisů, jako K obyčejům lze míti zřetel pouze v těch případnostech, ve kterých zákon k nim se odvolává.

a) obyčeje.

§ 11.

b) provinciální statuty. Jenom ty statuty jednotlivých provincií a okresů zemských mají moc zákona, které po vyhlášení zákoníka tohoto zeměpanem výslovně budou potvrzeny.

§ 12.

c) výroky soudcovské. Opatření nařízená v jednotlivých případnostech a rozsudky vynešené od stolic soudních ve zvláštních právních rozepřích nikdy nemají moci zákona, nelze rozšiřovati je k jiným případnostem nebo osobám jiným.

§ 13.

d) privileje. Privileje a svobody jednotlivým osobám nebo i celým tělům propůjčené posuzovati jest jako práva jiná, pokud o tom nařízení politická neobsahují ustanovení zvláštního.

§ 14.

Hlavní rozdělení občanského práva. Předmětem předpisů v občanském zákoníku obsažených jest právo osob, právo věcí a ustanovení k nim společně příslušná.

DÍL PRVÝ.

O PRÁVU OSOBNÍM.

HLAVA PRVÁ.

O PRÁVÍCH, JEŽ VZTAHUJÍ SE K OSOBNÝM VLASTNOSTEM A POMĚRŮM.

§ 15.

Práva osobná vztahují se dílem k osobným vlastnostem a poměrům, dílem zakládají se na poměru rodinném.

Práva osobná.

§ 16.

Každý člověk má práva vrozená, již rozumem vysvítající, a má tudíž pokládán býti za osobu. Otroctví nebo nevolnictví a vykořisťování moci k tomu se vztahující v těchto zemích se nedovoluje.

I. Z povahy osobnosti. Práva vrozená.

§ 17.

Co vrozeným právům přirozeným jest přiměřené, to přijímá se potud za jsoucí, pokud se nedokáže zákonně obmezení těchto práv.

Právní domněnka jejich.

§ 18.

Jeden každý jest způsobilý pod výminkami v zákonech předepsanými práv nabyvatí.

Práva nabytná.

§ 19.

Jeden každý, kdo míní, že mu bylo ublíženo v právu jeho, může svou stížnost přednésti před úřadem zákony předepsaným. Kdo však jeho pomina svémocně¹ užije pomoci, aneb kdo přestoupí meze nutné obrany, jest za to zodpověden.

Vymahání práv.

§ 20.

I taková právní jednání, jež týkají se nejvyšší hlavy státu, ale vztahují se k jejímu jmění soukromému, nebo k způsobům nabytí, jež zakládají se na právu občanském, mají se od úřadů soudních podle zákonů posuzovati.

¹⁾ W. navrhuje: svévolně.

§ 21.

II. Osobní práva z vlastnosti věku nebo nedostatku rozumu.

Kdo pro nedostatek let, neduhy ducha, nebo pro jiné poměry nejsou způsobilí, aby sami náležitě opatrovali své záležitosti, stojí pod zvláštní ochranou zákonův. Sem náležejí: děti, jež již sedmého, nedospěli, již čtrnáctého, nezletilí, již čtyřiaadvacátého roku věku svého ještě nedokonali,¹ pak zuřiví, šílení a blbí, již užívání rozumu svého buď docela jsou zbaveni neb aspoň nejsou s to, aby chápali následky činů svých, dále ti, jimž jakožto prohlášeným marnotratníkům soudce zakázal další spravování jmění jejich, konečně nepřítomní a obce.

§ 22.

I děti nenarozené mají od chvíle svého početí nárok na ochranu zákonův. Pokud jde o práva jejich a nikoliv o práva třetího, pokládají se za narozené; dítě však, jež se narodí mrtvé, pokládá se vzhledem k právům jemu na živobytnost zachovaným² tak, jakoby nikdy nebylo počato.

§ 23.

V případnosti pochybné, bylo-li dítě narozeno živé či mrtvé, domněni jest o prvním.³ Kdo tvrdí opak, musí to dokázati.

§ 24.

III. Z poměru nepřítomnosti.

Vzejde-li pochybnost, zda kdo nepřítomný nebo pohřešovaný ještě jest na živu, domněnka smrti jeho má místo jen v následujících okolnostech: 1. když od narození jeho prošla doba osmdesáti let, a místo, kde se zdržuje, zůstalo od deseti let neznámo; 2. nehledíc na dobu prošlou od jeho narození, když třicet plných let zůstal neznámým; 3. když byl ve válce těžce raněn nebo když na lodi byl, ona se ztroskotala nebo v jiném blízkém nebezpečství smrti, a od toho času po tři léta se pohřešuje. Ve všech těch případnostech prohlášení za mrtva může býti žádáno a s opatrnostmi (§ 277) ustanovenými předsevzato.

§ 25.

V pochybnosti, která ze dvou či více zemřelých osob sešla smrtí nejprve, musí ten, kdo tvrdí, že jeden nebo druhý zemřel, dříve, tvrzení své dokázati; nemůže-li toho, platí domněnka, že všichni zemřeli touž dobou, a nemůže býti řeči o převodu práv s jednoho na druhého.

¹⁾ W. navrhuje: děti před dokonáním sedmým rokem, nedospělí před dovršeným čtrnáctým atd.

²⁾ W. navrhuje: zajištěným, přiznaným, náležitým.

³⁾ S. má variantu: domněnka prvního má místo; jest se domnívati prvního. W. navrhuje: jest předpokládati případ první.

§ 26.

Práva oudů společnosti dovolené mezi sebou vyměřují se smlouvou neb účelem a zvláštními předpisy pro ně pozůstávajícími. V poměru k jiným požívají dovolené společnosti zpravidla rovných práv s osobami jednotlivými. Nedovolené společnosti nemají jakožto společnosti žádných práv, ani proti oudům ani proti jiným a jsou nezpůsobilé nabývatí práv. Společnosti nedovolené jsou však ty, jež zákony politickými zvláště se zapovídají, nebo patrně přičí se bezpečnosti, veřejnému pořádku nebo dobrým mravům.

IV. Z poměru osoby morálně.

§ 27.

Pokud obce v příčině svých práv jsou pod zvláštní péčí veřejné správy, obsaženo jest v zákonech politických.

§ 28.

Plného požívání práv občanských nabývá se státním občanstvím. Státní občanství v těchto dědičných státech přináleží dětem státního občana rakouského narozením.

V. Z poměru státního občana.

§ 29.

Cizinci nabývají státního občanství rakouského vstoupením do veřejné služby; začetím živnosti, jejíž provozování vyžaduje řádné usedlosti v zemi; dovršeným desíletým nepřetržitým obyváním v zemi, avšak pod výminkou tou, že cizinec po dobu tu neuválil na se žádného trestu pro zločin.

Jak se státního občanství nabývá;

§ 30.

I bez početí živnosti nebo řemesla a před prošlými desíti lety může se za přijetí v občanství u politických úřadů žádati a od nich toto udělení podle toho, jaké jest žadatelovo jmění, schopnost výdělková a mravní chování.

§ 31.

Pouhým jměním nebo dočasným užíváním statku zemského, domu nebo pozemnosti;¹ založením obchodu, továrny nebo oučastenstvím v jednom z obojího bez osobní usedlosti v některé zemi těchto států rakouského občanství se nenabývá.

¹⁾ W. navrhuje: Pouhým jměním statku v zemi nebo jeho dočasným užíváním — —

§ 32.

jak se
pozbývá.

Pozbytí státního občanství skrze vystěhování nebo skrze provdání se státní občanky za cizince ustanovuje se zákony o vystěhování.

§ 33.

Práva
cizincův.

Cizincům náležejí vůbec rovná práva občanská a povinnosti s tuzemci, jestliže se k požívání práv těch výslovně nevyhledává občanství státního. Musí také cizinci, aby požívali rovného práva s tuzemci, v pochybných případech dokázati, že stát, k němuž přísluší, nakládá se státními občany těchto zemí v přičině práva, o které jde, rovně jako se svými.

§ 34.

Osobní způsobilost cizinců k právním jednáním má se posuzovati vesměs podle zákonů toho místa, jemuž cizinec skrze své bydliště anebo, nemá-li pravého bydliště, skrze své narození podroben jest jakožto poddaný, pokud pro jednotlivé případy není v zákoně nařízeno něco jiného.

§ 35.

Jednání od cizince v státě tomto podniknuté, jímž propůjčuje jiným práva aniž je zavazuje navzájem, má se posuzovati buď podle zákonníka tohoto anebo podle zákona, jemuž cizinec podroben jest jakožto poddaný, dle toho zda-li ten aneb onen zákon platnosti toho jednání nejvíce přeje.¹

§ 36.

Vejde-li cizozemec v zemi zdejší s občanem státním v jednání obapolně zavazující, posuzuje se to bez výminky podle tohoto zákonníka; učiní-li je však s cizozemcem, posuzuje se podle něho jenom tehdy, když nedokáže se, že při sjednání prohlédalo se ku právu jinému.

§ 37.

Jestliže cizozemci s cizozemci nebo s poddanými tohoto státu v cizozemsku předsevzou právní jednání, mají se tato jednání posuzovati podle zákona toho místa, kde jednání bylo sjednáno, pokud nebylo při sjednání patrně právo jiné za základ položeno a předpis svrchu v § 4 obsažený neodporuje.

¹⁾ W. navrhuje: je příznivější.

§ 38.

Vyslanci, veřejní jednatele a osoby postavené v jejich službách požívají svobod, jež zakládají se na právu mezinárodním a na veřejných smlouvách.

§ 39.

Rozdílnost náboženství nemá vlivu na práva soukromá, leč pokud se to při některých věcech zákony zvláště nařizuje.

VI. Práva osobní z poměru náboženského.

§ 40.

Rodinou rozumějí se kmenoví rodiče se všemi svými potomky. Svazek mezi těmi osobami jmenuje se příbuzenství; svazek však, který vznikne mezi manželem jedním a příbuznými manžela druhého, jmenuje se švakrovství.

VII. Z poměru rodinného. Rodina, příbuzenství a švakrovství.

§ 41.

Stupně příbuzenství mezi dvěma osobama jest určovati podle počtu zplození, skrze něž v linii přímé jedna s druhou a v linii po bočné obě se svým nejbližším společným kmenem souvisí. V které linii a v kterém stupni kdo jest příbuzen s jedním manželem, v též linii a v témž stupni jest s manželem druhým sešvakřen.

§ 42.

Pod jménem rodičů zpravidla obsahují se¹ bez rozdílu stupně všichni příbuzní v linii vzestupující, a pod jménem dětí všichni příbuzní v linii sestupující.

§ 43.

Zvláštní práva oudů rodiny uvádějí se při rozličných poměrech právních, v nichžto jim příslušejí.

§ 61.

Zločinec odsouzený k trestu nejtěžšího nebo těžkého žaláře nemůže ode dne vyhlášeného mu rozsudku a dokud doba trestu jeho trvá vejíti v platné manželství.

b) mohoucnosti mravní pro odsouzení k těžkému trestu kriminálnímu,

§ 62.

Muž smí jen s jednou ženou a žena smí jen s jedním mužem v touž dobu býti v manželství. Kdo již byl v manželství a opět chce v manželství vejíti, musí nastalé rozloučení to jest úplné rozvázání svazku manželského po právu dokázati.

pro svazek manželský,

¹⁾ W.: zahrnují se.

§ 63.

pro
posvěcení
nebo slib,
Duchovní, kteří přijali vyšší posvěcení, jakož i osoby řeholní obojího pohlaví, jež vykonaly slavné sliby bezmanželství, nemohou platných smluv manželských uzavřítí.

§ 64.

rozdílnost
nábožen-
ství,
Smlouvy manželské mezi křesťany a mezi osobami, jež se ne-
přiznávají k náboženství křesťanskému, platně činití se nemohou.

§ 65.

pro příbu-
zenství,
Mezi příbuznými linie vzestupující a sestupující, mezi sourozenci plnorodnými a polourodnými, mezi dětmi sourozenců, jakož i se sou-
rozenci rodičů, totiž se strýcem a tetou, otecké a mateřské strany nemůže se platné manželství skonati, necht příbuzenství to pochází z rodu manželského nebo nemanželského.

§ 66.

pro
švakrovství,
Ze švakrovství vzhází překážka manželská, že muž nemůže vzítí si příbuzných v § 65 zmíněných své choti a manželka příbuzných tam zmíněných svého muže.

§ 67.

pro
cizoložství,
Manželství mezi dvěma osobama, jež dopustily se spolu cizo-
ložství, jest neplatné. Cizoložství musí však býti dokázáno prve než manželství bylo uzavřeno.

§ 68.

nebo
vraždu
manžela.
Jestliže dvě osoby, třeba nedopustivše se prve cizoložství, při-
pověděly si vzítí se, a by oučelu toho dosáhly, i jen jedna z nich ukládala o život manželu, jenž překážel manželství jejich, nemohou spolu v manželství vstoupiti ani tenkrát, když vražda v skutku vy-
konána nebyla.

§ 69.

III. Nedo-
statek pod-
statných
slavností.
Tyto jsou:
K platnosti manželství vyhledává se také ohlášek a slavného
prohlášení přivolení.

§ 70.

a) ohlášky,
Ohlášky záleží v oznámení nastávajícího manželství uvedouc
jméno přední, jméno rodové, rodiště, stav a bydliště obou snoubenců
s připomenutím, že každý, komu nějaká překážka toho manželství
povědoma jest, má ji oznámiti. Oznámení jest učiniti přímo nebo
skrže duchovního správce, jenž manželství to ohlásil, duchovnímu
správci, jemuž přísluší oddávky.

§ 71.

Ohlášky musí se státi ve tři dni nedělní nebo sváteční k obyčej-
nému shromáždění chrámovému farní osady a jestli ženich a nevěsta
bydlí každý v osadě jiné, (k shromážděním) obou osad. Při manžel-
stvech mezi nekatolickými vyznavači náboženství křesťanského musí
se ohlášky vykonati nejen v bohoslužebných shromážděních jejich,
nýbrž i v oněch katolických chrámech farních, v jichž osadách oni
bydlí, a při manželstvech mezi katolickými a nekatolickými vyzna-
vači náboženství křesťanského jak ve farním chrámu strany katolické
a v modlitebně strany nekatolické, tak i ve farním chrámu kato-
lickém, v jehož osadě strana tato bydlí.

§ 72.

Jestliže snoubenci nebo jeden z nich nebydlí ve farní osadě,
kde manželství má býti uzavřeno, ještě po šest měsíců, jest ohlášky
vykonati také v místě posledního pobytu jejich, kde bydleli déle
času právě určeného, aneb snoubenci musí v místě, kde se zdržují,
dále bydlet po šest neděl, aby vyhlášení manželství jejich tam bylo
dostatečné.

§ 73.

Nebude-li manželství po ohláškách do šesti měsíců uzavřeno,
musí se trojí vyhlášení opakovati.

§ 74.

K platnosti ohlášek a závislé na ní platnosti manželství dosti
sice jest, aby jméno ženichovo a nevěstino a nastávající manželství
jejich aspoň jednou i ve farní osadě ženichově i nevěstině bylo vy-
hlášeno, a vada zběhlá ve formě nebo v počtu vyhlášení neučiní
manželství neplatným; jsou však dílem ženich a nevěsta nebo zá-
stupcové jejich, dílem duchovní správcové pod přiměřenými tresty
povinni pečovati o to, aby všechna vyhlášení tuto předepsaná ve
formě náležitě byla předsevzata.

§ 75.

Slavné prohlášení přivolení musí se státi před řádným duchovním
správcem ženichovým nebo nevěstíným, necht již zove se podle roz-
dílnosti náboženství farář, pastor či jakkoli jinak, nebo před jeho
náměstkem u přítomnosti dvou svědkův.

b) slavné
prohlášení
přivolení.

§ 76.

Slavné prohlášení přivolení k manželství může se státi skrze plnomocníka; musí se však k tomu vymoci povolení úřadu zemského a v plnomocenství určití osoba, s níž má se v manželství vstoupiti. Manželství uzavřené bez zvláštního plnomocenství takového jest neplatné. Bylo-li plnomocenství před uzavřeným manželstvím odvoláno, jest sice manželství neplatné, ale zmocnitel zodpověden jest za škodu odvoláním jeho způsobenou.

§ 77.

Vstupují-li v manželství osoba katolická a nekatolická, musí se přivolení prohlásiti před farářem katolickým u přítomnosti dvou svědkův; může však k žádosti strany druhé nekatolický správce duchovní k tomuto slavnému úkonu se dostaviti.

§ 78.

Nemohou-li snoubenci prokázati se písemným vysvědčením o vykonaných řádných ohlášeních, neb osoby v §§ 49., 50., 51., 52. a 54. zmíněné povolením k svému vstoupení v manželství potřebným nebo ti, jichž zletilost zjevně jest na bíledni, křestným listem nebo písemným vysvědčením zletilosti své, nebo počne-li se jednati o jiné překážce manželské, jest duchovnímu správci pod těžkým trestem zapovězeno, aby oddavky vykonal, dokud snoubenci potřebných vysvědčení nedonesli a všech závad nezdvihli.

§ 79.

Mají-li snoubenci za to, že jim odepřením oddavek ublíženo jest, mohou podati stížnost svou úřadu zemskému, a v místech kde není úřadu zemského, úřadu krajskému.

§ 80.

K trvalému důkazu uzavřené smlouvy manželské představení far jsou zavázáni, zapsati je vlastní rukou ve zvláště k tomu ustanovenou knihu oddavek. Musí se zřetelně uvésti jméno přední a rodinné, věk, byt, jakož i stav manželů s poznámkou, byli-li již v manželství čili nic, jméno přední a rodinné, pak stav jejich rodičův a svědkův, den, ve který manželství bylo uzavřeno, konečně jméno duchovního správce, před kterým přivolení slavně bylo prohlášeno, a označiti listiny, jimiž vyskytlé závady jsou uklizeny.

§ 81.

Má-li se manželství uzavřiti na místě třetím, kam žádá z osob zasnoubených farou nenáleží, musí řádný správce duchovní hned při vyhotovení listiny, kterou jiného náměstkem svým jmenuje, okolnost tu do knihy oddavek své fary zapsati jmenuje místo, kde a před kterým duchovním správcem manželství má se uzavřiti.

§ 82.

Duchovní správce toho místa, kde vstupuje se v manželství, musí tolikéž zapsati vykonané uzavření manželství do knihy oddavek fary své s dodatkem, od kterého faráře náměstkem byl jmenován, a uzavření manželství do osmi dnů oznámiti faráři, od něhož oprávněn byl.

§ 83.

Z důležitých příčin lze žádati za prominutí překážek manželských u úřadu zemského, jenž podle povahy okolností má se o tom srozuměti dále.

§ 84.

Před uzavřením manželství mají žádati za prominutí překážek manželských manželé sami a pod vlastním jménem. Kdyby se však po uzavřeném již manželství objevila překážka prominutelná prve neznámá, mohou strany také skrze svého duchovního správce a jméno své zamlčice na úřad zemský o prominutí se obrátiti.

§ 160.

Děti, jež byly zplozeny sice z manželství neplatného, ale z žádání takového, jemuž vadí překážky v §§ 62—64 uvedené, mají se pokládati za manželské, byla-li překážka manželská potomně zdvížena, anebo prospívá-li alespoň jednomu z jich rodičů bezvinná nevědomost překážky manželské; zůstávají však v případnosti druhé děti takové vyloučeny od dosažení majetnosti té, která rodinnými nařízeními zvláště jest vyhrazena rodu manželskému.

§ 161.

Děti, jež zrozeny jsou mimo manželství a následujícím sňatkem svých rodičů vstoupily v rodinu, počítají se, jakož potomstvo jejich, mezi manželsky zplozené; jenže nemohou dětem manželským zplozeným v manželství, které bylo mezitím, odpírati vlastnost prvorozenství ani jiná práva již nabytá.

Dispensace od překážek manželských.

Legitimace dětí nemanželských. a) zdvížena tím překážky manželské nebo bezvinnou nevědomostí manželův;

b) následujícím manželstvím.

HLAVA ČTVRTÁ.

O PORUČENSTVECH A OPATROVNICTVECH.

§ 187.

Určení poručenství a opatrovnictva. Osobám, kterým neprospívá péče otcova a které jsou ještě nezletilé nebo z jiných důvodů neschopné záležitosti své opatrovati, poskytují zákony obzvláštní ochranu skrze poručníka neb opatrovníka.

§ 188.

Rozdíl poručenství a opatrovnictví. Poručník má hlavně péči míti o osobu nezletilcovu, zároveň však spravovati jmění jeho. Opatrovníka užívá se k opatření záležitostí osob takových, které samy jich opatřiti nejsou schopny z důvodu jiného, než jest nezletilost.

§ 189.

I. Poručenství. Podnět ke zřízení. Stane-li se, že nezletilému musí se zříditi poručník, jsou příbuzní nezletilcovi nebo jiné osoby v blízkém poměru k němu jsoucí pod přiměřeným trestem zavázány učiniti oznámení soudu, pod jehož pravomoc nezletilec náleží. Také osobnosti politické, světští a duchovní představení obcí musí péči míti, aby soud o tom byl zpraven.

§ 190.

Kdo především zřizuje poručníka. Jakmile soud dojde vědomosti, musí z moci úřadu zřízení schopného poručníka předsevzítí.

§ 191.

Nutná omluva z poručenství; K poručenství vůbec nezpůsobilí jsou ti, kdo pro svou nezletilost, pro vady těla nebo ducha nebo z důvodů jiných nemohou vésti své záležitosti vlastní; kdo byli nalezeni vinnými zločinu; nebo od nich nelze očekávati slušného vychování sirotkova nebo výtečné správy jmění.

§ 192.

Také osobám ženského pohlaví, duchovním řeholním a obyvatelům států cizích nemá se zpravidla žádné poručenství uložití.

§ 193.

K určitému poručenství nemají se ti připustiti, jež otec výslovně vyloučil z poručenství, ti, již s rodiči nezletilého nebo s ním samým, jakož známo, žili v nepřátelství nebo kteří s nezletilým buď již v procesu jsou zapleteni nebo pro pohledávání ještě nezapravené zapleteni býti mohou.

§ 194.

Osoby, které v provincii, k níž nezletilý právomocností přísluší, buď se dokonce nezdržují nebo přece déle jednoho roku od ní vzdálení býti musí, zpravidla nemají se zřizovati k poručenství.

§ 195.

Proti vůli své nemohou k převzetí poručenství býti přidržáni: Dobrovolné světští duchovní; skutečně sloužící osoby vojenské a veřejní ouředníci; rovněž ten, kdo má šedesáte let, ten, jemuž příleží péče o pět dětí nebo vnukův; nebo ten kdo má již na starosti jedno namáhavé poručenství anebo trojí menší. důvody omluvné.

§ 196.

Především náleží poručenství tomu, jež otec k tomu povolal, není-li mu žádná z překážek v §§ 191—194 uvedených v cestě. Způsoby povolání k poručenství.

§ 197.

Jestliže matka neb osoba jiná obmyslila nezletilce podílem dědičným a zároveň jmenovala poručníka, musí tento jen za opatrovníka pro jmění zůstavené býti přijat. 1. testamen-tární;

§ 198.

Jestliže otec nejmenoval žádného poručníka nebo jmenoval nezpůsobilého, má se poručenství svěřiti přede všemi dědovi otcovskému, potom matce, pak otcovské babě, naposled příbuznému jinému a to tomu, který jest pohlaví mužského, nejbližší nebo z několika stejně blízkých starší. 2. zákonné;

§ 199.

Nemůže-li poručenství způsobem uvedeným býti zřízeno, záleží na soudu, koho vzhledem k způsobilosti, stavu, majetku a usedlosti poručníkem chce jmenovati. 3. soudní.

§ 200.

Každému jmenovanému poručníku bez rozdílu soud poručenský ihned má přikázati, aby poručenství převzal. Poručník, třeba pro svou osobu náležel pod právomocnost jinou, povinen jest poručenství převzítí a podřizuje se ve všech záležitostech k ouřadu tomu náležejícím. Forma skutčného zřízení za poručníka.

§ 201.

Forma, jak zřízení odmítnouti. Mínil-li ten, koho soud k poručení povolal, že k úřadu tomu není schopný, nebo že zákon jej od toho osvobozuje, musí se ve čtrnácti dnech od času oznámeného sobě příkazu soudního obrátiti na soud poručenský, anebo jestliže pro svou osobu není mu podroben, na soud svůj osobní, jenž má důvody jeho svým dobrým zdáním doprovoditi a soudu poručenskému k rozhodnutí předložiti.

§ 202.

Zodpovědnost poručníka a soudu v této věci. Kdo neschopnost svou k poručení zatají, zodpověden jest, jakož i soud, jenž vědomě jmenuje poručníka po zákonu neschopného, za všecku škodu nezletilci tím povstalou a ušlý zisk.

§ 203.

Zodpovědnosti této také ten se vydává, kdo se bez důvodné příčiny vzpírá převzítí poručení a kromě toho má přiměřenými prostředky donucovacími k tomu býti přidržán.

§ 204.

Ujmutí úřadu poručenského. Úřad poručenský lze jen po příkazu obdrženém od příslušného soudu na se vzítí. Kdo svědomě v poručení se vetře, zavázán jest nahraditi veškerou škodu nezletilci tím vzešlou.

§ 205.

Slib. Každý poručník vyjmouc děda, matku a bábu, musí ruky dáním slíbiti: že chce vésti nezletilého k poctivosti, bohabojnosti (var.: k bázni boží) a cnosti, jej vychovati podle stavu za výtečného občana, jej zastupovati na soudě i mimo soud, jmění jeho věrně a bedlivě spravovati a se ve všem podle předpisu zákona zachovávatí.

§ 206.

Listina o tom. Poručníku tím způsobem zavázanému soud má o tom vyhotoviti listinu foremnou, aby strany úřadu svého byl ověřen (var.: pověřen) a v naskytajících se případnostech mohl se vykázati. Vezme-li poručení na se děd, matka nebo bába, musí se jim dodati listina podobná a do ní pojmouti to, co jiní poručníci slibují.

§ 207.

Vedení poručení. Předchozí opatření soudní. Každý soud poručenský jest povinen vésti knihu řečenou poručenská čili sirotčí. Do knihy té musí se zapsati jména přední, jména rodinná, stáří nezletilcův a všecko, co důležitého se událo při převzetí poručení, za jeho trvání a při skončení jeho.

§ 208.

V knize té má se také odkázati na všechny doklady způsobem takovým, aby jak soud sám tak i potomně sirotci zletilosti došli mohli všecko, co věděti jim užitečné jest, shlédnouti ve formě pověřené.

§ 209.

Jakož poručník od otce jmenovaný má pečovati nejen o osobu nezletilou, ale též o jmění jeho, rovně tak domněni jest, že otec chtěl tomu, jež jmenoval opatrovníkem nad jměním, zároveň svěřiti dohled nad osobou. Jmenovali však otec poručníka nikoli pro všechny děti neb opatrovníka nikoli pro všechno jmění, příleží soudu, aby zřídil poručníka pro děti ostatní neb opatrovníka pro ostatní část jmění.

§ 210.

Bylo-li několik poručníků jmenováno, mohou sice jmění nezletilcovu vespolek spravovati nebo po částech. Spravují-li je však společně neb rozdělí správu mezi sebe bez schválení soudu, práv jest každý jednotlivý z celé škody nezletilému vzešlé. Vždycky také soud musí zaříditi, aby osobu nezletilcovu a hlavní vedení záležitostí obstarával toliko jeden.

§ 211.

Matce a babě, jež poručení na se vezmou, musí se přidati spoluporučník. K volbě jeho míti jest zřetel především na projevenou vůli otcovu, potom na návrh poručnice, konečně na příbuzné nezletilcovy.

§ 212.

Také spoluporučník obdržeti musí od soudu listinu pověřovací a slíbiti, že chce o dobro nezletilcovu se přičiňovati, i musí k tomu konci poručnici svou radou býti nápomocen. Zpozorovali by důležitě závady, musí se vynasnažiti o jich odstranění a bylo-li by potřeba, oznámení o tom učiniti soudu poručenskému.

§ 213.

Jiná podstatná povinnost spoluporučnickova jest, aby při naskytajících se jednáních, k jichž platnosti jest potřebí svolení poručenského soudu, žádost poručnice spolupodepsal anebo přiložil své zvláštní mínění, jakož také k žádosti soudu přímo své dobré zdání o jednání takovém podati má.

Spojení obou hlavních povinností poručenských, vychování a správy jmění v jedné osobě.

Podporování poručnice skrze spoluporučníka.

Povinnosti a práva spoluporučnicka.

§ 214.

Spoluporučník, jenž povinnosti tyto vyplní, zůstane prost vši zodpovědnosti další; byla-li však spoluporučníku zároveň uložena správa jmění, podstoupil s tou správou všechny povinnosti opatrovníka.

§ 215.

Když poručenice z poručenství vystoupí, má se poručenství uložit z pravidla bývalému spoluporučníkovi.

Zvláštní povinnosti a práva poručenice, a) strany vychování osoby.

§ 216.

Poručník má tak jako otec závazek (var.: povinnost) a právo starati se o vychování nezletilcov; ale musí ve věcech důležitých a povážlivých opatřiti si prve schválení a předpisy poručenského soudu.

§ 217.

Srovnalá povinnost poručence.

Nezletilý povinen jest poručníku svému úctou a poslušenstvím; ale jest také oprávněn stěžovati sobě u nejbližších příbuzných neb u ouřadu soudního, kdyby poručník jakýmkoliv způsobem moci své zle užíval nebo povinnost potřebné péče a opatrování zanedbal. Také příbuzným nezletilcovým a každému, kdo dojde o tom vědomosti, nastává učiniti oznámení. K ouřadu tomu má se také poručník obrátiti, když mocí k vychování sobě propůjčenou nedovede přítrž učiniti přečiněním nezletilého.

§ 218.

Kdo předkem má opatřiti vychování.

Osoba sirotkova předkem má se svěřiti matce i tehdy, když ona poručenství na se nepřijala neb opět se provdala, leda že by dobro dítěte vyžadovalo opatření jiné.

§ 219.

Vyměření kolik a odkud na vychování má se vynakládati.

Náklady na výživu soud poručenský vyměřuje a hledí při tom vyměření na otcovo nařízení, na dobré zdání poručníkovu, na jmění, na stav a na jiné poměry nezletilého.

§ 220.

Jestliže příjmy nedostačují na zapravení těchto výloh neb na zapravení nákladu, jímž nezletilý přiveden býti má ve stav trvalé výživnosti, smí se se schválením soudu sáhnouti také na jmění hlavní.

§ 221.

Jsou-li sirotci docela nemajetní, má soud poručenský hleděti, aby majetné nejbližší příbuzné pohnul k vyživování jejich, nejsou-li k němu podle § 143 bez toho právně zavázáni. Kromě toho má poručník tak dlouho spravedlivý nárok na veřejná nadání dobročinná a pozůstávající ústavy chudinské, až nezletilý bude s to, aby vlastní prací a přičiněním uživil se sám.

§ 222.

Péče o jmění sirotkovo poručenskému soudu svěřená vyžaduje, aby hleděl nejprve jmění sirotkovo vypátrati a uzávěrou, soupisem a odhadem je zajistiti.

§ 223.

Soudní uzávěrou náradí vezme se ve schování jen tehdy, když jest toho k zajištění potřebí; avšak inventura, to jest zevrubné sepsání veškerého jmění sirotkovi náležejícího vždy se musí vykonati, i bez ohledu na zákaz otcův neb jiného zůstavitele.

§ 224.

Sepsání jmění a odhad věcí movitých musí se předsevzít bez meškání, třebas i před zřízením poručníka. Inventář zachová se při spisech pozůstalostních a poručníku vydá se pověřený opis jeho. Odhad jmění nemovitého musí se předsevzít, jakmile se to dělati dá; ale může také docela minouti, jestliže hodnota na jevo jde z bezpečných pramenů jiných.

§ 225.

Leží-li nemovitý statek nezletilcův v provincii jiné nebo dokonce v cizím státu, musí ouřad poručenský požádati řádný soud té provincie jiné nebo toho cizího státu o soupis a odhad a sdělení jejich, ale zřízení opatrovníka nad statkem tím soudnímu ouřadu tomuto zůstaviti.

§ 226.

Leží-li statek nemovitý v téže provincii, ale pod jiným ouřadem, přísluší sice tomuto veškerá práva k statku tomu se vztahující, tudíž i soupis a odhad, on však musí ouřadu poručenskému na žádost netoliko opis toho sdělit, nýbrž také poručníku svobodnou správu statku zůstaviti neosobuje si nějakého soudnictví (var.: soudní moci způsobu nějakého) nad poručenským jeho konáním.

Zvláštní povinnosti poručenstva b) co se týče správy majetkové. Vyšetření a zjištění jmění,

uzávěrou a inventurou;

pak odhadem buď přímo od soudu poručenského,

nebo skrze ouřad reální.

§ 227.

Kam patří jmění movité, Svrchky, jež nacházejí se na statku nemovitém, aby stále na něm zůstaly, mají se považovati za část toho statku, všechny ostatní svrchky, také dlužní úpisy, ba i jistiny na statku nemovitém ležící, přísluší pod soudní moc poručenskou.

§ 228.

Všeobecný předpis strany správy majetkové. Jakmile poručník neb opatrovník jmění převezme, má je spravovati se vši pozorností poctivého a bedlivého hospodáře a práv býti ze své viny.

§ 229.

Předpisy zvláště; strany přímé (bezprostředné) správy majetkové, zejména zvláště co se tkne drahocenností; Klenoty i jiné drahocennosti a dlužní úpisy přejdou, jakož všechny důležité listiny, do soudního uschování, oněch obdrží poručník seznam, těchto opisy, kterých potřebuje.

§ 230.

hotových peněz, Z hotových peněz má zůstatí v rukou poručnickových jen tolik, kolik jest potřebí na vychování sirotkovo a na řádné provozování hospodářství; ostatku musí se užití především k zaplacení dluhů, jež snad tu jsou nebo k jiné potřebě prospěšné, a není-li možné užití prospěšnější, musí se uložití pod úrok v pokladnách veřejných nebo na zákonnou jistotu také u osob soukromých. Jistota však jest pouze tehdy zákonná, když vpočtouc závady snad předcházející pojištěním dům nebude zavaděn přes polovici pravé své hodnoty, statek pak venkovský nebo pozemek přes dvě třetiny.

§ 231.

ostatního movitého jmění, Ostatní jmění movité, kteréž ani k potřebě nezletilcově ani na památku rodiny ani z nařízení otcova nemá se schovati, aniž se ho může prospěšně užití způsobem jiným, musí se vůbec veřejně prodati (var.: dražiti; dáti do veřejné dražby). Domácí náradí může se rodičům nebo spoludědicům v soudní ceně odhadní z volné ruky přepustiti. Věci, jež při veřejné dražbě nebyly prodány, může poručník s povolením soudu poručenského prodati pod cenou odhadní.

§ 232.

co se tkne nemovitého, Nemovitý statek může jen v nuzné potřebě nebo k patrnému prospěchu poručencovu se schválením poručenského soudu a z pravidla jen ve veřejné dražbě zcizen býti, ale z důležitých příčin může se od soudu i zcizení z volné ruky povolití.

§ 233.

Vůbec poručník ve všech jednáních, která nenáleží k řádnému provozování hospodářství a mají větší důležitost, nic předsevzítí nemůže bez svolení soudního. Nemůže tedy o své ujmě žádné dědictví odmítnouti nebo bezvýminečně přijmouti, žádné zcizení statkův svěřených předsevzítí, žádnou smlouvu pachtovní sjednatí, žádný kapitál na zákonnou jistotu uložený vypovědětí, žádnou pohledávku postoupiti, žádnou rozeprá právní narovnatí, žádnou továrnu, obchod nebo živnost bez schválení soudního začítí, dále vésti nebo zrušiti.

při důležitých změnách, jež mají se zařídití,

§ 234.

Poručník sám o sobě nemůže přijmouti žádný kapitál poručencův, když se splácí. Dlužník, jemuž kapitál takový byl vypovězen, musí sobě k jistotě své povolení soudní k vybrání toho kapitálu od poručníka dáti předložiti a nespokojiti se s pouhou kvitancí poručnickovou; také má na vůli zaplatiti přímo k soudu.

při vybírání kapitálův,

§ 235.

Kdykoli se stane, že má se splatiti kapitál, za někým jsoucí, poručník povinen jest opatření učiniti k prospěšnému s ním naložení a k skutečnému naložení vyžádati si schválení soudu.

při dalším s nimi naložení,

§ 236.

O pohledávkách, k jichž důkazu není tu žádných listů, poručník musí listiny si zjednatí a hleděti takové, jež nejsou pojištěny, co jen možná pojištěti, nebo jich v čas splatnosti dobytí. Rodičům však kapitál nezletilcův, jestliže třeba není zákonně pojištěn, nezletilec však pravděpodobně v žádné nebezpečnosti ztráty není vydán, nemá se vypovědětí, pokud by jim bylo za těžko jej splatiti aniž by zcizili svůj statek nemovitý neb odstoupili od své živnosti.

k pojištění pohledávek nepojištěných.

§ 237.

Poručník není povinen dáti při nastoupení poručenství jistotu. On zůstane i potom osvobozen od jistoty, pokud přísně zachovává předpisy pro bezpečnost jmění zákonem ustanovené a v náležitý čas řádně klade počty.

Jistota.

§ 238.

Zpravidla každý poručník a každý opatrovník jest zavázán klásti počet ze správy sobě svěřené. Kladení počtu může sice zůstavitel co do sumy dobrovolně jím odkázané poručníka zprostiti, také soud

Závazek ku kladení počtu.

poručenský může to učiniti, když příjmy pravděpodobně nepřevyšují vydání za výživu a vychování nezletilého, ale v inventuru pojaté hlavní jmění a kapitál poručník musí vykáhati vždycky (var.: ve všech případech), rovněž podati zprávu o stavu svého opatrovance, když stane se v něm změna důležitá.

§ 239.

Čas kladení počtu.

Oučty se musí každým rokem nebo nejdéle ve dvou měsících po projití jeho podati soudu poručenskému. V těchto účtech musí přesně býti určen příjem a výdaj, přebytek neb úbytek kapitálu. Je-li ve jmění nezletilcovu obsažen obchod, má se soud spokojiti předloženou pověřenou závěrkou účetní čili bilancí (var.: rozvahou) tak zvanou a zachovati ji v tajnosti. Proti poručníku, jenž opomene v ustanovený čas počet položiti, musí se užití právních prostředků donucovacích okolnostem přiměřených.

§ 240.

Místo, kde se počet klade.

Drží-li nezletilec v rozličných provinciích nemovitě statky, jichž správa svěřena jest jen jedinému poručníkovi, musí poručník ten vésti pro každou provincii účet zvláštní a předložiti jej ouřadu tamějšímu, avšak má na vůli přebytek majetku v jedné provincii ležícího v provincii jiné k prospěchu nezletilcovu obrátiti.

§ 241.

Způsob kladení počtu.

Soud poručenský zavázán jest dáti oučty poručníkovy podle zvláštních předpisů znalci počtu a věci zkoumati a opraviti a vyřízení o tom poručníkovi vydati.

§ 242.

Bylo-li v oučtech čehoš zapomenuto nebo stala-li se jiná chyba jakákoliv, nemůže to býti na ujmu ani poručníkovi ani nezletilci.

§ 243.

Zvláštní předpisy pro poručníka při majetkové správě prostředech. Zejména při zastupování.

Nezletilý nemůže na soudě státi ani jako žalobce ani jako žalovaný, musí jej poručník buď sám zastoupiti, buď skrze jiného zastoupiti dáti.

§ 244.

Při smlouvách opatrovancových.

Nezletilý jest sice oprávněn dovolenými činy bez spolupůsobení poručníkovy sobě nabývati, ale nemůže bez schválení poručenstva ani ze svého něco zciziti ani závazek (nějaký) na se vzíti (var.: podstoupiti).

§ 245.

Zejména nemohou nezletilí bez svolení poručenstva v platné manželství vstoupiti.

§ 246.

Pronajali se nezletilec i bez svolení poručníka svého do služeb, nemůže jej poručník bez důležité příčiny odvolati před lhůtou zá-
konnou či smluvenou; co na ten nebo na jiný způsob vydělá pilností svou, tím může svobodně vládnouti a se zavazovati, tak jako věcmi, jež mu po dosažené dospělosti k potřebě jeho byly odevzdány.

Ve kterých případech nezletilec bez přivolení poručníkovy zavázán bude.

§ 247.

Nezletilci, jenž dokonal dvacátý rok věku svého, vrchní poručenstvo může čistý přebytek příjmů jeho zůstaviti k vlastní svobodné správě; co do obnosu toho správě jeho svěřeného má on právo o své moci se zavázati.

§ 248.

Nezletilec, jenž po dokonaném dvacátém roce vydává se při kterémś jednání za zletilého, jest zodpověden za veškerou škodu, jestliže druhá strana hrubě nemohla prve, než se jednání sjednalo, učiniti poptávku po pravdivosti toho, co bylo předstíráno. Jest vůbec i vzhledem na jiné činy zapovězené a na škodu svou vinou způsobenou zodpověden jak svou osobou, tak svým jměním.

§ 249.

Poručenství přestane docela smrtí nezletilcovou. Zemřeli však poručník nebo bude propuštěn, musí se podle předpisu zákona zří-
diti nový.

Přestání poručenství:
a) smrtí,

§ 250.

Poručenství přestává také, když se otec vykonávání moci své po některý čas staveného opět ujme.

b) zdvižením překážky vykonávání moci otcovské,

§ 251.

Poručenství tolikéž ihned pomine, jakmile opatrovanec došel zletilosti; avšak soud poručenský může na žádost nebo po vyslyšení poručníka a příbuzných pro tělesné či duševní vady opatrovancovy, pro marnotratnost a z jiných důvodů důležitých naříditi potrvání poručenství na čas delší a neurčitý. Nařízení to musí se však přiměřenou dobu před nastalou zletilostí veřejně oznámiti.

c) skutečnou zletilostí.

§ 365.

Žádá-li toho všeobecné dobro, musí oud státu za přiměřenou náhradu škody i ouplné vlastnictví k věci odstoupiti.

§ 372.

Zaloba
vlastnická z žalobcova vlastnictví právně domnělého. Proti kterému držiteli domněnka tato má místo.

Jestliže žalobce nedovede sice důkazu, že nabytí vlastnictví věci sobě zadržované, ale provede platný titul a pravý způsob, jímž přišel k jejímu držení, považuje se vzhledem ku každému držiteli, jenž nemůže žádného titulu držby své udati nebo jen titul slabší, přece za pravého držitele.

§ 373.

Jestliže tedy žalovaný drží věc způsobem nepoctivým nebo nepořádným; jestliže nemůže žádného předka udati nebo jen předka podezřelého; nebo, jestliže obdržel věc bez záplaty, žalobce však za záplatu; musí žalobci ustoupiti.

§ 374.

Mají-li žalovaný a žalobce rovný titul svého pravého držení; náleží žalovanému přednost mocí držby.

HLAVA OSMÁ.

O PŘÁVU DĚDICKÉM.

§ 531.

Pozůstalost.

Soujem práv a závazků zemřelého, pokud nezakládají se na poměrech pouze osobních, nazývá se pozůstalost jeho.

§ 532.

Právo dědické a dědictví.

Výhradné právo vzítí v držení pozůstalost všecku nebo díl její v poměru k celku určený (n. př. polovici, třetinu) nazývá se právo dědické. Je to právo věcné, jež působí proti každému, kdo pozůstalost chce si osobiti. Ten, jemuž právo dědické přísluší, nazývá se dědic, a pozůstalost vzhledem na dědice dědictví.

§ 533.

Titule k právu dědickému.

Právo dědické zakládá se na vůli zůstavitelově dle zákonného předpisu projevené; na smlouvě dědické po zákonu dopuštěné (§ 602), anebo na zákonu.

§ 534.

Zmíněné tři druhy práva dědického mohou i vedle sebe býti, takže dědici jednomu náleží díl vzhledem na celek vyměřený z poslední vůle, druhému ze smlouvy a třetímu ze zákona.

§ 535.

Není-li někdo obmyslen podílem dědickým, jenž vztahuje se k celé pozůstalosti, nýbrž jednotlivou pouze věcí, jednou nebo více věcmi jistého druhu, summou jistou nebo jistým právem, nazývá se to, čím jest obmyslen, třeba hodnota toho činila největší díl pozůstalosti, odkazem, a ten, jemuž to bylo zůstavěno, nemá se považovati za dědice, nýbrž jen za odkazovníka.

Rozdíl mezi dědictvím a odkazem.

§ 536.

Právo dědické nastane teprve po zůstavitelově smrti. Zemřelí domnělý dědic před zůstavitelem, nemohl také dědické právo, kterého ještě nedošel, přenést na své dědice.

Doba nápadu dědického.

§ 537.

Jestliže dědic přežil zůstavitele, přejde právo dědické i před přijetím dědictví, jako jiná práva svobodně dědičná, na dědice jeho, ačli jinak nepominulo zřeknutím se nebo způsobem jiným.

§ 538.

Kdo jest oprávněn jmění nabývatí, z pravidla může také dědit. Jestliže kdo odřekl se práva čehokoli nabýti vůbec anebo určitého dědictví platně se vzdal, pozbyl tím vůbec práva dědického anebo práva k dědictví určitému.

Způsobilost dědití.

§ 539.

Pokud obce duchovní neb oudové jejich jsou způsobilí dědití, ustanovují předpisy politické.

§ 540.

Kdo zůstaviteli, jeho dětem, rodičům nebo manželu ze zlého úmyslu na cti, na těle nebo na jmění takovým způsobem ublížil nebo ublížiti se pokusil, že proti němu z povinnosti úřadu nebo na žádost toho, jemuž ublíženo, postupovati se může podle zákona trestního, ten jest dotud dědického práva nehoden, dokud z okolností nedá se poznati, že zůstavitel mu odpustil.

Příčiny nezpůsobilosti.

§ 541.

Potomci toho, kdo učinil se nehodna práva dědického, nejsou od práva dědického vyloučeni, když on zemřel před zůstavitelem.

§ 542.

Kdo zůstavitele k prohlášení poslední vůle přinutil nebo způsobem podvodným svedl, jemu zabránil poslední vůli prohlásiti nebo změnití nebo poslední vůli již zřízenou potlačil, ten od práva dědického jest vyloučen a za všecku škodu osobě třetí způsobenou zůstane zodpověden.

§ 543.

Osoby, které z cizoložství nebo krvesmilství soudně se doznaly nebo důkazy překonány jsou, vylučují se mezi sebou od práva dědického z projevu poslední vůle.

§ 544.

Pokud pozbývají práva dědického osoby v zemi rodilé, které svou vlast nebo služby vojenské opustily bez řádného povolení, (o tom) ustanovují nařízení politická.

§ 545.

Podle které doby způsobilost posuzovati.

Způsobilost dědická může se určiti toliko dle doby skutečného nápadu dědického. Doba ta jest z pravidla oumrtí zůstavitelovo.

§ 546.

Pozdější dosažení způsobilosti dědické nedává práva odejmouti jiným to, co již pořádně jim napadlo.

§ 547.

Oučinek přijetí dědictví.

Jakmile dědic přijal dědictví, představuje strany jeho zůstavitele. Oba vzhledem k třetímu za jednu osobu se pokládají. Před přijetím dědicovým považuje se pozůstalost tak, jako by ji držel ještě nebožtík.

§ 548.

Závazky, jež zůstavitel ze svého jmění byl by měl plniti, přejímá dědic jeho. Pokuty peněžité od zákona uložené, k nimž nebožtík odsouzen ještě nebyl, nepřejdou na dědice.

§ 549.

K závadám vězícím na dědictví náležejí také outraty za pohřeb k obyčejí místa, ku stavu a ku jmění nebožtíkovu přiměřený.

§ 550.

Je-li více dědicův, považují se vzhledem na své společné právo dědické za osobu jednu. Ve vlastnosti této stojí před soudním odezdáním (přířknutím) všichni za jednoho a jeden za všechny. Pokud ručiti mají po vykonaném odezdání, ustanovuje se ve hlavě o vzetí dědictví v držbu.

§ 551.

Kdo může dědickým právem svým sám platně vládnouti, jest také oprávněn napřed se ho zříci. Vzdání takové účinkuje také na potomky.

Zřeknutí se práva dědického.

HLAVA DEVÁTÁ.

O PROJEVU POSLEDNÍ VŮLE VŮBEC A ZVLÁŠTĚ O TESTAMENTECH.

§ 552.

Nařízení, jímž zůstavitel jmění své nebo díl jeho osobě jedné nebo více osobám pouští odvolatelně na případ smrti, slove projev poslední vůle.

Projev poslední vůle.

§ 553.

Ustanovuje-li se v posledním nařízení dědic, slove ono testament; obsahuje-li však toliko jiná pořízení, slove kodícil.

Náležitosti: I. vnitřní forma.

§ 554.

Jestliže zůstavitel jen jediného dědice, neobmeziv ho na díl pozůstalosti, neurčitě ustanovil, obdrží tento celou pozůstalost. Byli však jedinému dědici vyměřen toliko podíl dědický vzhledem na celek určený, případnou podíly ostatní dědicům zákonným.

Přidělení dědictví: a) je-li jen jeden dědic ustanoven;

§ 555.

Bylo-li ustanoveno několik dědiců bez předpisu (strany) dělení, dělí se oni rovnými díly.

b) je-li ustanoveno několik dědiců bez dělení;

§ 556.

c) jsou-li všichni v určité podíly,

Je-li ustanoveno několik dědiců a to všichni v určité podíly dědické, které však celku nevyvažují, případnou díly ostatní zákonným dědicům. Povolali však zůstavitel dědice k celé pozůstalosti, nemají zákonní dědicové nároku žádného, jakkoliv on počítaje obnosy nebo vyčítaje věci dědické něco pominul.

§ 557.

d) jsou-li někteří s podíly, jiní bez podílů ustanoveni.

Je-li mezi několika ustanovenými dědici některým vyměřeno určitý díl (n. př. třetina, šestina), jiným však nic určitého není vyměřeno; obdrží tito pozůstalost ostatní rovným dílem.

§ 558.

Nezbývá-li nic, musí se ze všech určitých dílů pro dědice neurčitě ustanoveného poměrně tolik sraziti, aby obdržel stejný podíl s tím, jenž obmyslen byl nejméně. Jsou-li díly dědiců stejné, mají tito dědici neurčitě ustanovenému odstoupiti tolik, aby dostal stejný podíl s nimi. Ve všech jiných případech, kde zůstavitel se přepočtl, jest dělení předsevzítí způsobem takovým, kterým se vůle zůstavitelova podle poměrův o celku projevených vyplní co možná nejvíce.

§ 559.

Kteří dědicové považují se za osobu jedinou.

Setkají-li se mezi ustanovenými dědici osoby takové, z nichž některé musí se při zákonné posloupnosti dědické oproti ostatním za jednu osobu pokládati (n. př. děti bratrovy oproti bratru zůstavitelovu); považují se také při dělení z testamentu za jednu osobu. Tělo, obec, shromáždění (n. př. chudí) počítají se vždy jen za jednu osobu.

§ 560.

Právo přírostu.

Jsou-li všichni dědicové bez určení dílův aneb ve všeobecném výroku rovného dělení k dědictví povoláni, a jeden z dědiců nemůže nebo nechce dědického práva svého užití, příroste uprázňený díl ostatním ustanoveným dědicům.

§ 561.

Jsou-li ustanoveni jeden dědic nebo několik dědiců s určením dědického podílu, jiný nebo několik jich bez určení, příroste uprázňený podíl tomu jednotlivému nebo těm několika ostatním dědicům neurčitě ustanoveným.

§ 562.

Dědici určitě ustanovenému právo přírostu nenáleží v žádné případnosti. Jestliže tedy dědic neurčitě ustanovený žádný nezbyvá, ne-
případně uprázňený podíl dědický zbývajícím ještě dědici ustanovenému k dílu určitému, nýbrž (případně) dědicům zákonným.

§ 563.

Kdož obdrží uprázňený podíl dědický, vezme na se také břemena s tím spojená, pokud neobmezují se na osobní činy ustanoveného dědice.

§ 564.

Zůstavitel má dědice sám ustanoviti, on nemůže zůstaviti pojmenování jeho výroku osoby třetí.

§ 565.

Vůle zůstavitelova musí býti projevna určitě, nikoli pouhým přisvědčením k návrhu jemu učiněnému, při úplných smyslech, s rozvahou a opravdovostí, bez donucení, podvodu a podstatného omylu.

§ 566.

Dokáželi se, že projev stal se ve stavu zuřivosti, šílenství, blbosti aneb opilosti, jest on neplatný.

Příčiny nezpůsobilosti k pořizování: 1. nedostatek smyslů;

§ 567.

Tvrdí-li se, že zůstavitel, jenž užívání rozumu byl pozbyl, v čas posledního nařízení byl při úplných smyslech, musí se tvrzení to znalci nebo vrchnostenskými osobami, které duševní stav zůstavitelův¹⁾ vyšetřili, nebo jinými spolehlivými důkazy nade vší pochybnost postaviti.

§ 568.

Marnotratník soudně prohlášený může jenom o polovici jmění svého poslední vůlí naříditi; polovice druhá případně dědicům zákonným.

2. prohlášení za marnotratníka; pokud;

§ 569.

Nedospělí jsou nezpůsobilí k pořizování. Nezletilí, kteří osmáctého roku ještě nedokonalí, mohou pořizovati jen ústně před sou-

3. nezralý věk;

¹⁾ Slovo genau není v rukopise přeloženo.

dem. Soud musí hleděti přesvědčiti se vhodným vyšetřením, že projev poslední vůle děje se svobodně a s rozvahou. Projev musí se napsati do protokolu, a to, co vyšetření ukázalo, musí se doložiti. Po dokonáném osmnáctém roce může bez dalšího obmezení poslední vůle býti projevena.

§ 570.

4. podstatný omyl; Podstatný omyl zůstavitelův činí nařízení neplatným. Omyl jest podstatný, když zůstavitel chybil se osoby, již chtěl obmysliti, anebo předmětu, jež chtěl odkázati.

§ 571.

Ukáže-li se, že osoba obmyšlená, nebo věc odkázaná byly pouze nesprávně pojmenovány nebo popsány, jest nařízení (to) platné.

§ 572.

I kdyby shledalo se, že pohnutka zůstavitelem udaná jest křivá, zůstane nařízení v platnosti, leda by se dalo dokázati, že vůle zůstavitelova pouze a jedině na této bludné pohnutce se zakládala.

§ 573.

5. sliby řeholní; Osoby řeholní zpravidla nemají práva testovati; avšak jestliže řád dosáhl zvláštní výsady, že oudové jeho mohou testovati; jestliže osoby řeholní propuštění ze slibův obdržely; jestliže zrušením řádu svého nebo kláštera ze stavu svého vystoupily nebo jestliže ustanovení jsou v poměru takovém, že podle nařízení politických již se nepokládají za příslušníky řádu nebo kláštera, nýbrž ouplného vlastnictví mohou nabývati; pak jim dovoleno jest projevem poslední vůle o tom naříditi.

§ 574.

6. těžký trest kriminální. Zločinec, jenž k trestu smrti byl odsouzen, nemůže ode dne rozsudku sobě vyhlášeného, bude-li však odsouzen k trestu nejtěžšího nebo těžkého žaláře, nemůže po dobu, co trest jeho trvá, platného projevu poslední své vůle učiniti.

§ 575.

Doba, kdy nařízení platí. Poslední vůle právoplatně projevená nemůže pozbyti své platnosti překážkami nastalými později.

§ 576.

Poslední vůli od počátku neplatnou později nastalé (var.: pozdější) zdvižení překážky platnou učiniti nemůže. Nebude-li v případnosti té učiněno pořízení nové, nastane (var.: nastoupí) zákonné právo dědické.

§ 577.

Testovati lze mimo soud nebo na soudě, písemně neb ústně, písemně pak se svědky nebo bez nich.

II. Zevnitřní forma projevů poslední vůle.

§ 578.

Kdo písemně a bez svědků chce testovati, musí testament nebo kodicil vlastní rukou napsati a vlastní rukou svým jménem podepsati. Doložení dne, roku a místa, kde poslední vůle se zřizuje není sice nutné, ale jest to radné k předejití (var.: pro uvarování) sporův.

1. mimo soudního písemného;

§ 579.

Poslední vůli, již dal napsati osobou jinou, zůstavitel musí vlastní rukou podepsati. Musí dále před třemi způsobilými svědky, z nichž aspoň dva mají býti přítomni zároveň, spis ten za svou poslední vůli potvrditi. Konečně mají se také svědkové buď uvnitř anebo zevnitř, ale vždy na listině samé a nikoli snad na obálce jako svědci poslední vůle podepsati. Aby svědci znali obsah testamentu, není potřebí.

§ 580.

Zůstavitel, jenž nemůže psáti, musí kromě toho, že zachová formu v předešlém § předepsané, místo podpisu své znamení ruky a to v přítomnosti všech tří svědkův, vlastní rukou připojiti. Pro usnadnění důkazu trvalého, kdo by zůstavitel byl, jest též opatrné, aby jeden svědek připsal jméno zůstavitelovo jako podpisatel jména.

§ 581.

Nemůže-li zůstavitel čísti, musí spis jedním svědkem u přítomnosti druhých dvou svědků, kteří v obsah nahlédli, dáti sobě přečísti a potvrditi, že s vůlí jeho se srovnává. Pisatel poslední vůle může ve všech případnostech zároveň býti svědkem.

§ 582.

Nařízení zůstavitelovo, jímž vztahuje se k nějakému lístku nebo spisu, jen tehdy jest s účinkem, když takový spis opatřen jest všemi

náležitostmi k platnému projevu poslední vůle potřebnými. Jinak lze písemných poznámek takových, k nimž zůstavitel ukázal, toliko k vysvětlení vůle jeho užití.

§ 583.

Z pravidla platí jeden a týž spis pouze pro jednoho zůstavitele. Výminka manželů se týkající obsažena jest ve hlavě o smlouvách svatebních.

§ 584.

Zůstavitel, jenž nemůže nebo nechce zachovati foremností k testamentu písemnému potřebných, má na vůli zříditi testament oustní.

§ 585.

2. mimo-
soudního
oustního;

Kdo testuje oustně, musí před třemi způsobilými svědky, kteří jsou zároveň přítomni a mohou (var.: schopni) potvrditi, že v osobě zůstavitelově neudál se žádný podvod neb omyl, opravdově poslední vůli svou pronésti. Není sice potřebí, avšak obezřetné jest, aby svědkové buď vespolek anebo každý zvlášť k ulehčení paměti pronešení zůstavitelovo buď sami napsali, nebo co nejdříve možná napsati dali.

§ 586.

Abý oustní poslední pořizení mělo moc práva, musí na žádost každého, jemuž na tom záleží, potvrzeno býti souhlasnou (var.: shodnou) přísežnou výpovědí těch tří svědkův anebo, pokud by jeden z nich již nemohl býti slyšen, aspoň dvou (svědkův) ostatních.

§ 587.

3. soudního.

Zůstavitel může také před soudem písemně neb oustně testovati. Pořizení písemné musí zůstavitel aspoň vlastní rukou podepsati a osobně soudu odevzdati. Soud má zůstavitele upozorniti na to, že vlastnoruční podpis jeho musí býti připojen, potom má spis soudně zapečetiti a na obálce poznamenati, či poslední vůli obsahuje. O jednání tom jest sepsati protokol a spis uložiti u soudu vydajíc přijímací list.

§ 588.

Chce-li zůstavitel projeviti vůli svou oustně, jest projev ten zapsati do protokolu a zapečetěný uložiti právě tak, jako v § předešlém oznámeno jest o pořizení písemném.

§ 589.

Soud, jenž přijímá písemný či oustní projev poslední vůle, musí záležeti nejméně ze dvou osob soudních přísežně zavázaných, z nichž jedné přísluší ouřad soudcovský v místě, kde projev ten se přijímá. Svědectví druhé osoby soudní kromě soudce mohou nahraditi také dva svědkové jiní.

§ 590.

V nezbytné potřebě mohou se osoby prve jmenované do bytu zůstavitelova odebrati, poslední vůli jeho písemně nebo oustně přijmouti a pak jednání to do protokolu zapsati připojíce den, rok a místo.

§ 591.

Oudové duchovních řádův, osoby ženské, jinoši do osmnácti let, osoby beze smyslu (var.: smyslem pomínuté), slepí, hluchí a němí, potom ti, kdo nerozumějí jazyku zůstavitelovu nemohou býti svědky při posledních nařizeních.

Nezpůsobilí
svědkové
při posled-
ních nařiz-
zeních.

§ 592.

Kdo byl odsouzen pro zločin podvodu nebo pro jiný zločin ze ziskuchtivosti, toho za svědka užití nelze.

§ 593.

Kdo nevyznává náboženství křesťanského, nemůže býti svědkem poslední vůle křesťanovy.

§ 594.

Dědic nebo legatář strany zůstavku, jímž byl obmyšlen, není svědek způsobilý, rovněž ani jeho manžel, rodiče, děti, sourozenci nebo osoby v témž stupni sešvakřené a placené osoby domácí. Aby nařizení bylo platné, musí býti od zůstavitele vlastní rukou napsáno nebo třemi svědky od řečených osob rozdílnými potvrzeno.

§ 595.

Ustanoví-li zůstavitel z pozůstalosti něco tomu, kdo píše poslední vůli, nebo jeho manželu, dětem, rodičům, sourozencům neb osobám v témž koleně sešvakřeným; musí nařizení to způsobem v § předešlém zmíněným mimo vsi pochybnost býti uvedeno.

§ 596.

Co se nařizuje o nepodjatosti a schopnosti svědkův osobu zůstavitelovu nepochybně zjistiti, také na osoby soudní, jež poslední vůli přejímají, obrátiti jest.

§ 597.

O výsadných posledních pořizentch. Při posledních pořizentch, jez zřizují se v plavbách nebo v místech, kde panují mor nebo nákazy podobné, jsou platnými svědky také oudové duchovního řádu, osoby ženské a jinoši, kteří dokonali rok čtrnáctý.

§ 598.

K těmto výsadným posledním pořizentm vyhledává se toliko dvou svědků, z nichž jeden může testament psáti. V nebezpečnosti nakažení také není potřebí, aby oba zároveň byli přítomni.

§ 599.

Šest měsíců po skončené plavbě nebo nákaze výsadné projevy poslední vůle pozbývají své moci.

§ 600.

Výsady testamentů vojenských obsaženy jsou v zákonech vojenských.

§ 601.

Neplatnost neforemných posledních pořizentch. Nezachová-li zůstavitel jedině náležitosti tuto předepsané a nepoznechané výslovně pouhé opatrnosti, jest projev poslední vůle neplatný.

§ 602.

Smlouvy dědické jsou jen mezi manžely platny. Smlouvy dědické o pozůstalosti celé neb o části její vzhledem na celek určené mohou toliko mezi manžely platně býti sjednány. Předpisy o tom obsaženy jsou ve hlavě o smlouvách svatebních.

§ 603.

O darování na případ smrti. Pokud darování na případ smrti má se považovati za smlouvu nebo za poslední vůli, ustanovuje se ve hlavě o darováních.

§ 922.¹⁾

Když někdo jinému věci nějakým způsobem úplatným postoupí, zavazuje se správou, že má věc vlastnosti buď výslovně umluvené nebo obyčejně při ní bývající, a že jí ten jiný dle povahy jednání, nebo dle učiněné úmluvy bude moci užívati a k užítku obracet.

§ 923.¹⁾

Případy správy. Kdo tedy věci přikládá vlastnosti, kterýchž nemá, a kteréž buď výslovně nebo podle povahy jednání mlčky umluveny byly; kdo

¹⁾ Viz Právník, 20, 325.

neobyčejné vady věci neb břemena její zamlčí; kdo věc, které tu již není, anebo věc cizí co svou vlastní zcizí; kdo nepravě předstírá, že věc k jisté potřebě se hodí; nebo že i vad a břemen obyčejných prosta jest, ten, přijde-li na věci něco jiného na jevo, práv z toho bude.

HLAVA ČTVRTÁ.

O PROMLČENÍ A VYDRŽENÍ.

§ 1451.

Promlčení jest pozbytí práva, které po čas zákonem vyměřený nebylo vykonáno. Promlčení.

§ 1452.

Převede-li se právo promlčené skrze zákonné držení zároveň na jiného, slove ono právo vydržené a způsob nabývací vydržení. Vydržení.

§ 1453.

Jeden každý, kdo jinak jest způsobilý nabývati, může také vlastnictví nebo jiných práv vydržením nabýti. Kdo může promlčeti a vydržeti.

§ 1454.

Promlčení a vydržení může míti průchod proti osobám soukromým, které jsou způsobilé, aby samy vykonávaly práva svá. Proti poručencům a opatrovancům; proti kostelům, obcím a jiným morálním tělům; proti správcům jmění veřejného a proti těm, kdo bez viny jsou nepřítomni, dopouští se jen za obmezení dole (§§ 1494, 1472 a 1475) následujících. Proti komu.

§ 1500.

Právo z vydržení nebo promlčení nabyté nemůže však na újmu býti tomu, kdo důvěruje v knihy veřejné ještě před vkladem jeho věc nebo právo které na se přivedl.

§ 1501.

Na promlčení bez námítky stran, z moci úřadu hleděti není.

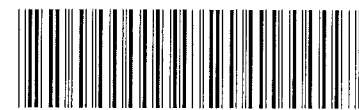
§ 1502.

Promlčení ani nelze napřed se zříci ani nelze vymíniti si delší lhůtu promlčení, než zákony jest ustanovena. Zřeknutí se promlčení a prodloužení jeho.



REV15

ÚK PrF MU Brno



3 1 2 9 5 0 1 5 2 9